

Odrastanje sutra

Koprčina, Ante

Master's thesis / Diplomski rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

University of Split, Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy / Sveučilište u Splitu, Fakultet građevinarstva, arhitekture i geodezije

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:123:674900>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-01**

Repository / Repozitorij:

[FCEAG Repository - Repository of the Faculty of Civil Engineering, Architecture and Geodesy, University of Split](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

FAKULTET GRAĐEVINARSTVA, ARHITEKTURE I GEODEZIJE

ANTE KOPRČINA

ODRASTANJE SUTRA

AKADEMSKA GODINA

2015/ 2016

MENTOR: doc. IVA LETILOVIĆ

SADRŽAJ

TEKSTUALNI DIO DIPLOMSKOG RADA

1. PODRUČJE ISTRAŽIVANJA
2. DEMOGRAFSKI KONTEKST
  - 2.1. Grad Sinj
    - 2.1.1. Demografija
    - 2.1.2. Odgoj i obrazovanje
  - 2.2. Grad Trilj
    - 2.2.1. Demografija
    - 2.2.2. Odgoj i obrazovanje
  - 2.3. Općina Otok
    - 2.3.1. Demografija
    - 2.3.2. Odgoj i obrazovanje
  - 2.4. Zaključak
3. EKONOMSKI KONTEKST
  - 3.1. Grad Sinj
  - 3.2. Grad Trilj
  - 3.3. Općina Otok
  - 3.4. Zaključak
4. MENTALITET DRUŠTVA
5. KURIKULARNA REFORMA U HRVATSKOJ
  - 5.1. Uvod
    - 5.1.1. Nužnost kontinuiteta
    - 5.1.2. Nove perspektive
  - 5.2. Generičke kompetencije
    - 5.2.1. Oblici mišljenja
    - 5.2.2. Oblici rada i korištenje alata
    - 5.2.3. Osobni i socijalni razvoj
  - 5.3. Struktura dovisokoškolskoga sustava odgoja i obrazovanja
    - 5.1.1. Odgojno-obrazovni ciklusi
  - 5.4. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje
    - 5.4.1. Uvod
    - 5.4.2. Partnerstvo s obitelji u predškoli
    - 5.4.3. Prelazak iz predškole u osnovnu školu
  - 5.5. Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje
    - 5.5.1. Uvod
    - 5.5.2. Proces učenja i poučavanja
    - 5.5.3. Odgojno-obrazovni ciklusi
  - 5.6. Zaključak
6. PROSTOR NOVIH MOGUĆNOSTI
7. SLOBODNO VRIJEME DJECE I MLADIH

8. IDEJNO ARHITEKTONSKO – URBANISTIČKO RJEŠENJE

- 8.1. Uvod/opći podaci/lokacija
- 8.2. Projektni zadatak
- 8.3. Postojeće stanje
- 8.4. Projektirano rješenje građevine
  - 8.4.1. Koncept
  - 8.4.2. Urbanističko rješenje; uređenje parcele
  - 8.4.3. Konstrukcija
  - 8.4.4. Materijali i završne obrade
  - 8.4.5. Iskaz površina

GRAFIČKI DIO DIPLOMSKOG RADA

- situacija	1:500
- situacija s tlocrtom prizemlja	1:500
- tlocrt podruma	1:200
- tlocrt prizemlja	1:200
- tlocrt II; + 4,20	1:200
- tlocrt III; + 7,80	1:200
- tlocrt IV; + 10,80; + 12,60	1:200
- tlocrt V; + 14,10; + 15,60	1:200
- tlocrt VI; + 17,10; + 19,50	1:200
- tlocrt VII; + 21,80	1:200
- tlocrt krova	1:200
- presjek A-A	1:200
- presjek B-B	1:200
- presjek C-C	1:200
- presjek D-D	1:200
- sjeverno pročelje	1:200
- južno pročelje	1:200
- istočno pročelje	1:200
- zapadno pročelje	1:200

1. PODRUČJE ISTRAŽIVANJA

Cetinska krajina je kraj u Hrvatskoj, u srednjoj Dalmaciji. Pruža se u široj okolici Sinjskog polja, između planinskog lanca Dinare i Kamešnice na sjeveroistoku te planine Svilaje, i brda Visošćice, Runjavca i Malog Mosora na zapadu i jugozapadu, u srednjem dijelu toka rijeke Cetine. Grad Sinj je povijesno središte Cetinskog kraja.

Ime Cetinske krajine ne potječe izravno od imena rijeke Cetine, već od hrvatske srednjovjekovne županije, odnosno knežije Cetine koju još u 10. st. bilježi bizantski car – pisac Konstantin Porfirogenet. Navedeno ime, dakle, ravnopravno nose i rijeka i kraj.

Uže područje istraživanja su sljedeće upravne jedinice: Grad Sinj, Grad Trilj i Općina Otok, odnosno obruč kojeg čine mjesta oko Sinjskog polja.

2. DEMOGRAFSKI KONTEKST

(dobna struktura, prirodna kretanja stanovništva, migracije, totalizirano gibanje stanovništva)

Stanovništvo je temeljni čimbenik društvenog, gospodarskog i kulturnog života te razvitka svakog društva. Analizom demografske strukture Cetinskog kraja možemo percipirati kako trenutno izgleda slika odabranog područja.

Do polovice 20. stoljeća Dalmacija je bila uglavnom tradicionalni ruralni, poljoprivredni prostor. Razvojna prijelomnica uslijedila je nakon Drugog svjetskog rata, a procesi litoralizacije, odnosno urbano bazirane industrijalizacije i turističkog razvoja s jedne, te deagrarizacije i deruralizacije s druge strane, utjecali su na prostornu diferencijaciju promjena. Koncentracija stanovništva i ekonomske aktivnosti obilježila je obalna središta, a depopulacija i društveno-gospodarsko zaostajanje veći dio zaobalnih i otočkih naselja.

2.1. Grad Sinj

2.1.1. Demografija

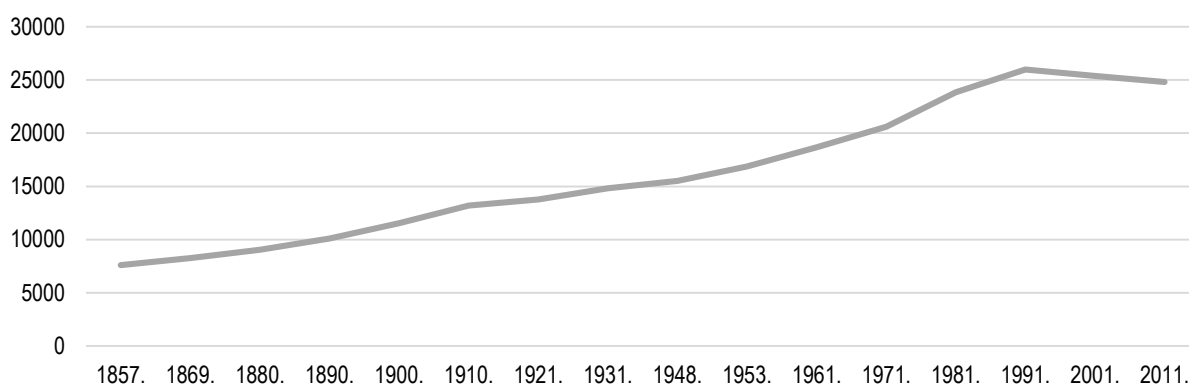
Grad Sinj kao jedinica lokalne samouprave u zadnja tri popisna razdoblja bilježi pad broja stanovnika. Prema popisu stanovništva Grad Sinj je 2011. godine imao 24 826 stanovnika, a na popisu 2001. godine je imao 25 373 stanovnika. Sami grad Sinj kao naselje na zadnjem popisu 2011. godine je imao 11 478 stanovnika, dok je na popisu 2001. godine imao 11 468 stanovnika.

Tek u novijoj povijesti, odnosno od popisa stanovništva iz 1991. godine, uslijed novih društveno-gospodarskih procesa, vidljiv je nagli negativni demografski zaokret. Iako je već od popisa 1981. zabilježen sporiji rast stanovništva uslijed depopulacije pojedinih perifernih naselja Grada Sinja odnosno njegove ekonomske imigracije u veća urbana središta u Hrvatskoj (Split, Zagreb), 1991. godina predstavlja naglu prekretnicu povijesnih demografskih trendova u i oko Sinja.

Početak Domovinskog rata i tijekom ratnih zbivanja rezultirali su time da je veliki dio teritorija šire Cetinske krajine bio ili zahvaćen ratnim akcijama ili okupiran, a što je rezultiralo značajnim brojem stradalnika te izbjeglica od kojih se mnogi završetkom rata više nisu vratili svojim domovima. Ekonomska tranzicija iz socijalističkog koncepta u kapitalistički dodatno je oslabila gospodarske kapacitete Sinja i njegove okolice što je zatim dodatno ubrzalo depopulacijsku spiralu. Naime, Sinj je uslijed svih navedenih čimbenika postao grad negativne migracijske bilance. Trend ukupne depopulacije je nastavljen i u periodu od 2001. do 2011. godine.

	1857.	1869.	1880.	1890.	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
Bajagić	551	632	705	853	909	982	956	974	936	973	1007	906	868	844	696	562
Brnaze	718	905	787	950	1126	1199	1495	1722	1712	1846	2108	2536	3126	3097	3223	3184
Čitluk	108	0	99	136	243	371	0	0	500	516	581	611	616	514	552	488
Gala	376	387	400	492	562	733	696	806	889	950	902	946	1086	1087	1016	896
Glavice	1202	1265	1349	1371	1630	2187	2226	2578	2741	2914	3093	3376	3775	4055	3876	3753
Gljev	357	420	425	519	631	733	679	698	694	683	713	669	637	562	363	326
Karakašica	265	805	578	393	396	345	1264	1373	465	527	583	603	584	686	705	665
Lučane	346	433	460	525	555	705	721	718	708	760	804	769	768	720	687	649
Obrovac Sinjski	439	527	585	691	756	819	913	993	1015	1060	1041	978	987	991	913	804
Radošić	299	365	320	354	370	412	434	436	543	628	694	632	612	605	602	686
Sinj	2058	2243	2649	2831	3224	3608	3633	3720	3683	4444	5487	6931	9177	11378	11468	11478
Turjaci	544	661	603	748	821	997	998	1194	1143	1251	1281	1319	1403	1259	1169	1138
Grad Sinj	7600	8256	9025	10089	11543	13205	13770	14829	15526	16864	18687	20598	23849	25985	25373	24826

Grad Sinj

Međutim, ovdje je važno razlučiti da se smanjenje populacije ponajprije ubrzalo na rubnim naseljima Grada Sinja, gdje je nastavljen proces deruralizacije, dok je središte Grada Sinja, pritom misleći na naselja Sinj i Radošić, ostalo s prilično stabilnim brojem stanovnika doseljavanjem stanovnika iz rubnih područja grada.

Da situacija nije nimalo bolja u cijeloj Cetinskoj krajini ukazuje podatak da je u posljednjih 13 godina na ovom području zbog depopulacije zatvoreno najmanje pet područnih osnovnih škola.

2.1.2. Odgoj i obrazovanje

Obrazovanje u Republici Hrvatskoj uključuje predškolsko, osnovnoškolsko, srednjoškolsko obrazovanje, visoku naobrazbu te cjeloživotno obrazovanje i usavršavanje.

Predškolski odgoj

Institucionalni predškolski odgoj traje od djetetove prve pa do njegove šeste ili sedme godine starosti. U institucije koje provode predškolski odgoj spadaju dječje jaslice, dječji vrtići, te tzv. „predškola“ kao jedan oblik pripreme djece za osnovnu školu.

U Sinju ima ukupno sedam dječjih vrtića. Grad Sinj osnivač je dječjeg vrtića Bili cvitak koji pohađa 574 djece (2014.), a koji održava svoj odgojno-obrazovni rad u pet vrtićkih jedinica/lokacija na području Grada Sinja, od kojih se tri nalaze u naselju Sinj (Bili cvitak, Maslačak i Alkarić), jedna u Glavicama (Potočnica) te jedna u Brnazama (Vrapčić). Privatni dječji vrtići u Sinju su: Blagovijest kao vjerski vrtić čiji je osnivač Samostan sestara milosrdnica u Splitu u kojemu je tijekom 2014. bilo 44 djece, te Čarobni Pianino u kojemu je 105 djece.

Fotodokumentacija postojećih ustanova predškolskog odgoja

Dječji vrtić Bili Cvitak, Sinj

Dječji vrtić Alkarić, Sinj

Dječji vrtić Maslačak, Sinj

Dječji vrtić Čarobni pianino, Sinj

Osnovno i obvezno obrazovanje

Osnovna škola u Republici Hrvatskoj traje 8 godina, te učenicima pruža opće obrazovanje. Osnovno obrazovanje sastoji se od dva stupnja obrazovanja od po četiri godine, razredne nastave i predmetne nastave. Osnovno obrazovanje učenicima pružaju odgojno-obrazovne ustanove, osnovne škole zajedno sa svojim područnim školama, najčešće s mješovitim razrednim odjelima i za učenike od 1.- 4. razreda.

U Gradu Sinju djeluju sljedeće matične osnovne škole: OŠ fra Pavla Vučkovića, OŠ Ivana Lovrića, OŠ Marka Marulića, OŠ Ivana Mažuranića (Obrovac Sinjski – Han).

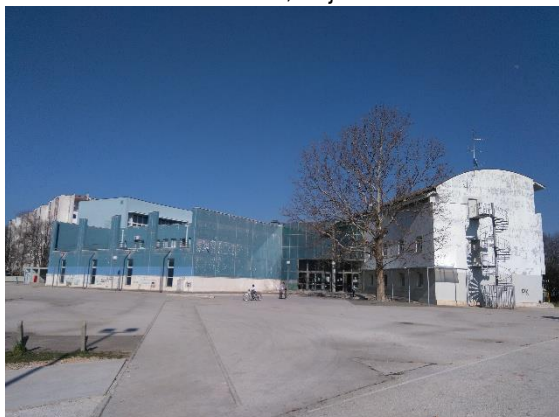
Škole na području Grada Sinja djeluju u relativno zadovoljavajućim uvjetima te nisu poznati slučajevi radikalnog neispunjavanja minimalnih uvjeta propisanih Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi.

Međutim, Osnovna škola fra Pavla Vučkovića trenutno radi u zgradi u vlasništvu Franjevačke provincije iz Splita te je neminovna potreba pronalaženja vlastitog adekvatnog rješenja. Stoga su Grad Sinj, Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta Republike Hrvatske, te Splitsko-dalmatinska županija započeli projekt izgradnje nove zgrade osnovne škole (s pripadajućom dvoranom)

Fotodokumentacija postojećih ustanova osnovnog i obveznog obrazovanja

Osnovna škola Ivana Lovrića, Sinj

Osnovna škola Marka Marulića, Sinj

Osnovna škola Ivana Lovrića, Područna škola Glavice

Osnovna škola Marka Marulića, Područna škola Karakašica

Osnovna škola Ivana Lovrića, Područna škola Radošić

Osnovna škola Marka Marulića, Područna škola Lučane

Osnovna škola Marka Marulića, Područna škola Čitluk

Osnovna škola Ivana Mažuranića, Obrovac Sinjski – Han

Osnovna škola fra Pavla Vučkovića, Sinj

Osnovna škola Ivana Mažuranića, Područna škola Bajagić

Osnovna škola fra Pavla Vučkovića, Područna škola Brnaze

Osnovna škola Ivana Mažuranića, Područna škola Gala

Osnovna škola fra Pavla Vučkovića, Područna škola Turjaci

Srednje škole

Prema podacima Grada Sinja na području grada djeluju ukupno 4 srednje škole: Franjevačka klasična gimnazija, Gimnazija Dinka Šimunovića, Tehnička i industrijska škola Ruđera Boškovića i Srednja strukovna škola Ban Josip Jelačić.

2.2. Grad Trilj

2.2.1. Demografija

Prema popisu stanovništva Grad Trilj je 2011. godine imao 9109 stanovnika, a od zadnjeg popisa 2001. godine izgubio je 1690 stanovnika (ili 15,6%) i na taj način se uklapa u opću sliku cijele Republike Hrvatske koja je na zadnjem popisu pokazala pad broja stanovništva.

Uočljiv je pad broja živorođene djece u zadnjih deset godina, a ako ne bude značajnih demografskih poticajnih mjera i zaokreta u politici prema obitelji i životu, prije svega u pozitivnom odnosu prema rađanju, ženama, djeci, braku kao najvažnijoj instituciji u društvu osuđeni smo na propast, ali vlastitom zaslugom i zabludom. Obitelj treba imati posebnu skrb na svim razinama društvenih politika.

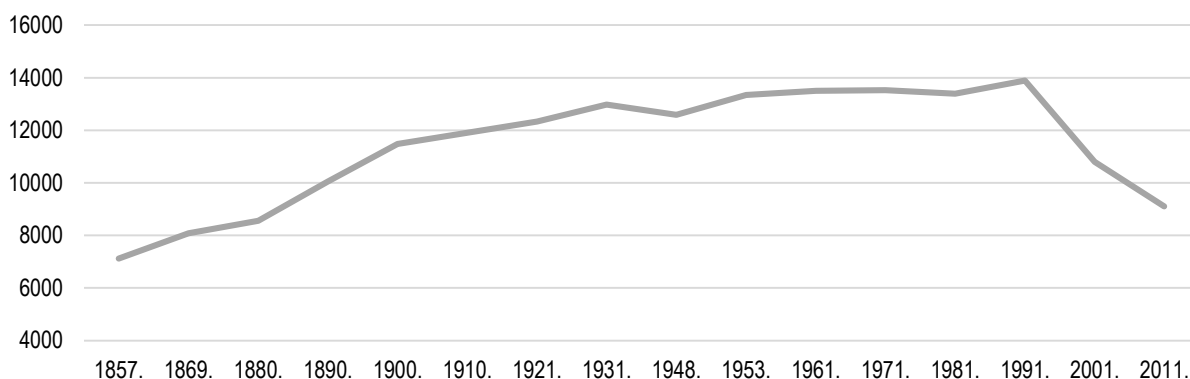
U zadnjem popisu sve su županije na području Republike Hrvatske imale negativni prirodni prirast, odnosno veći broj umrlih od živorođenih. Ovaj zabrinjavajući i veliki problem zapravo bi trebao biti u prioritetu političkih ciljeva na državnoj i na lokalnoj razini.

Zbog povoljnih prirodnih karakteristika, ljudska naseljenost na triljskom području ima vrlo davne korijene i potvrđeni kontinuitet. Povijesna zbivanja donosila su dramatične mijene u broju i sastavu stanovništva, smjenjujući razdoblja rasta i procvata s vremenima kada se gotovo gubi postojanje pojedinih naselja.

Na žalost, brojnost stanovništva se od konca šezdesetih godina kontinuirano smanjuje kao posljedica emigracijskih procesa, što je uostalom karakteristika većine naselja unutrašnjosti Dalmacije.

	1857.	1869.	1880.	1890.	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
Bisko	474	458	475	517	605	610	586	627	587	604	564	578	514	509	470	395
Čaporice	395	475	483	585	677	599	646	731	613	708	655	638	628	819	421	389
Grab	74	834	418	282	268	383	1380	272	235	390	412	565	774	795	687	546
Jabuka	187	0	154	247	295	330	320	362	341	369	381	371	404	355	341	306
Košute	424	717	396	682	766	862	1419	1042	1184	1278	1429	1659	1666	2122	1752	1740
Trilj	49	0	261	134	147	216	0	233	379	403	579	1079	1561	2118	2381	2076
Ugljane	659	1042	965	1061	1287	1152	1355	1036	985	1048	1028	840	777	823	486	398
Vedrine	188	620	368	299	356	415	646	464	480	479	481	545	759	735	779	851
Velić	236	250	253	306	336	359	377	364	432	401	393	412	395	408	298	288
Vojnić	426	471	482	537	643	617	660	742	723	802	811	738	744	685	579	577
Grad Trilj	7116	8078	8555	10060	11475	11903	12337	12972	12586	13338	13507	13529	13394	13894	10799	9109

Grad Trilj

Međutim, trendovi nisu istovrsni za sva naselja, tako su u posljednjem međupopisnom razdoblju 2001.-2011. godine Vrabač i Vedrine zabilježili značajno povećanje broja stanovnika dok su ostala naselja imala manje ili veće smanjenje broja stanovnika u promatranom razdoblju. Ipak, usprkos tradicionalnoj migraciji koja je značajno smanjila broj stanovnika Cetinske krajine, Trilj još uvijek pokazuje vrlo visoku vitalnost i relativno povoljnu dobnu strukturu stanovništva.

2.2.2. Odgoj i obrazovanje

Ulaganje u obrazovanje je bitan preduvjet svake životne zajednice pa tako i Grada Trilja. Dugoročnim promišljanjem obrazovanja i ulaganjem u ovaj sektor stvaraju se preduvjeti za razvoj poduzetništva.

Predškolski odgoj

Na području Grada Trilja postoji jedan dječji vrtić čiji program predškolskog odgoja pohađa 150 djece u 2015. godini, a programi se realiziraju u 6 odgojnih skupina. Prosječan broj djece po skupini vrtića jest 24, a prosječan broj zaposlenika po odgojnoj skupini je 0.41. Pored toga, na području Košuta postoji jedan vjerski vrtić kojeg godišnje pohađa 30 djece.

Obuhvat djece programima predškolskog odgoja i obrazovanja u Gradu Trilju nije dovoljan i ne osigurava potrebne oblike socijalizacije najmlađih. Udio djece koja pohađaju neki od programa predškolskog odgoja i obrazovanja u odnosu na ukupan broj djece te dobi iznosi oko 35%, tj. navedenim programima obuhvaćeno je tek svako treće dijete. Predškolski odgoj u Trilju realizira se u 2 poludnevna programa u trajanju od 5-7 sati. Dječji vrtić Trilj raspolaže sa 1 objektom ukupnog kapaciteta 120 mjesta.

Izostanak psihologa i samo jedan pedagog na pola radnog vremena zasigurno nije dovoljno za kvalitetnu komunikaciju s djecom. Premali je i broj osoba s visokom stručnom spremom na tako važnom području djelatnosti. Osim kadrovskih problema, veliki problem predškolskog odgoja je i nedostatak smještajnih kapaciteta te slabija opremljenost istih. Naime, svake godine na području Trilja 15-20 djece ostane neupisano u vrtić zbog čega smještaj pronalaze na području Sinja ili Splita. Dodatni problem je nepostojanje jaslica kao dijela predškolskog odgojnog sustava.

Fotodokumentacija postojećih ustanova predškolskog odgoja

Dječji vrtić Trilj, Trilj

Osnovno i obvezno obrazovanje

Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje u Gradu Trilj organiziran je u jednoj osnovnoj školi koja ima deset područnih škola. Važno je napomenuti kako već duži niz godina u pojedinim područnim školama nema učenika upisanih u prve razrede zbog čega je zatvoreno nekoliko područnih škola. Za razliku od toga, u prigradskim područnim školama kao što su Vedrine, Košute i Grab u promatranom razdoblju primjetne su manje oscilacije prilikom upisa djece u prve razrede, a što je rezultat migriranja stanovništva u ovo prigradsko naselje. Starosna dobna piramida Grada Trilja pokazuje opći trend prisutan u Hrvatskoj, a koji se odnosi na smanjivanje broja stanovnika najmlađih

dobnih skupina, a posebice onih koji ulaze u osnovnu školu. Iako su podaci za Trilj nešto bolji od državnog prosjeka, oni ipak utječu na manji broj djece upisane u prve razrede osnovnih škola.

Stanje objekata u kojima su smještene triljske osnovne škole nije zadovoljavajuće. Osim zgrade centralne škole u Trilju koja je dograđena 2008. godine svi ostali objekti su znatno stariji.

Učenicima, u centralnoj školi Trilj stoje na raspolaganju dvorane za tjelesnu i zdravstvenu kulturu te otvoreni sportski tereni. U područnim školama Bisko, Košute, Jabuka, Velić i Čaporice nema otvorenih sportskih terena dok ostale imaju samo igralište za djecu. Informatička opremljenost je slaba (prosječno jedno računalo po područnoj školi), izuzev centralne škole koja ima informatički kabinet te škola u Košutama i Grabu, pri čemu je njihova oprema znatno starija. Ovo otežava uvođenje e-dnevnika i e-učenja, a čemu teži nacionalni obrazovni kurikulum. U centralnoj školi u Trilju i svim područnim školama, izuzev područnih škola Košute i Grab, nastava se odvija u jutarnjoj smjeni.

Nastava se odvija u jutarnjoj smjeni izuzev područnih škola Košute i Grab, koje su osmorazredne i u kojima se nastava odvija u dvije smjene (razredna nastava u popodnevnoj smjeni).

U područnim školama, izuzev Graba i Košuta, nastava se odvija u dvorazrednim kombinacijama. Učenici viših razreda područnih škola putuju organiziranim prijevozom u centralnu školu u Trilj. Ova činjenica umanjuje kvalitetu izvannastavnih aktivnosti svih učenika budući da svakodnevno putuje oko 35% učenika. Postoje financijske i fizičke poteškoće u organizaciji nastave i prijevoza te općenito neuravnoteženost u dostupnosti osnovnoškolskog obrazovanja. Najveći problemi u osnovnom školstvu su financiranje i organiziranje prijevoza učenika te otklanjanje neplaniranih šteta.

Većina osnovnoškolskih (područnih škola) objekata je u vrlo lošem stanju, a naročito područne škole koje su već duže vrijeme zatvorene kao što su Rože, Gornja Tijarica, Voštane, Gardun, Nova Sela i sl. Osnovne škole iskazale su potrebu za sanacijom kako bi se osigurala sigurnost boravka učenika i nastavnika te sačuvali postojeći školski objekti.

Fotodokumentacija postojećih ustanova osnovnog i obveznog obrazovanja

Osnovna škola Trilj, Trilj

Osnovna škola Trilj, Područna škola Čaporice

Osnovna škola Trilj, Područna škola Vojnić

Osnovna škola Trilj, Područna škola Vedrine

Osnovna škola Trilj, Područna škola Bisko

Osnovna škola Trilj, Područna škola Košute

Osnovna škola Trilj, Područna škola Grab

Osnovna škola Trilj, Područna škola Ugljane

Osnovna škola Trilj, Područna škola Jabuka

Osnovna škola Trilj, Područna škola Velić

Srednje škole

Učenici s područja Grada Trilja najčešće pohađaju srednje škole u Sinju ili Splitu gdje postoji značajno veći izbor srednjih škola i obrazovnih programa. Najveći broj mladih s područja Grada Trilja koji se odluče za studiranje odlaze na studij na Sveučilište u Splitu kao glavno gravitacijsko središte Splitsko-dalmatinske županije.

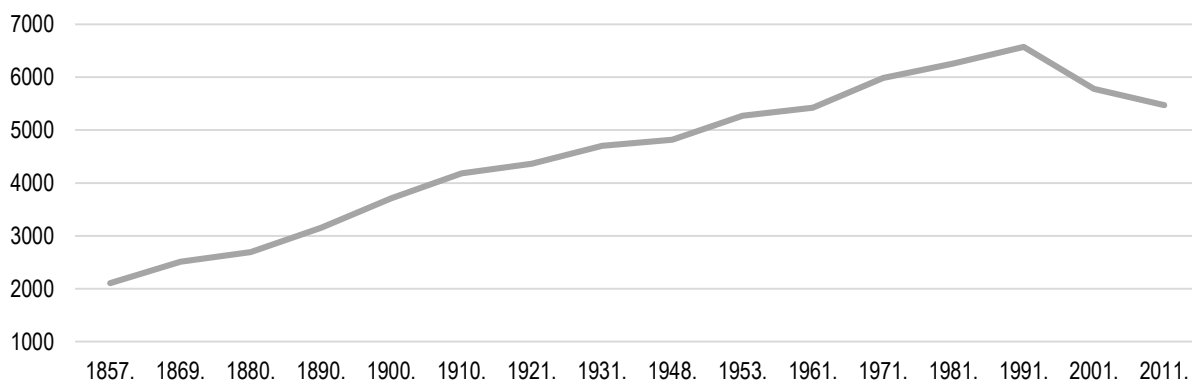
2.3. Općina Otok

2.3.1. Demografija

Općina Otok također u zadnje vrijeme bilježi pad broja stanovnika. Prema popisu stanovništva 2011. godine Općina Otok imala je 5474 stanovnika, dok je na popisu 2001. godine imala 5782 stanovnika. Područje Općine Otok karakterizira, kao i veći dio Republike Hrvatske, smanjenje broja stanovnika u 2011., u odnosu na 2001. godinu. Dugotrajna depopulacija donijela je mnoge negativne posljedice, poput smanjenja jezgre stanovništva koja stvara nove naraštaje, smanjenja broja radno aktivnog stanovništva, povećane potrebe za skrbi stanovništva treće životne dobi, odnosno povećanog ekonomskog i socijalnog opterećenja državnoga proračuna u području mirovinskoga, socijalnog i zdravstvenog zbrinjavanja starijih osoba.

	1857.	1869.	1880.	1890.	1900.	1910.	1921.	1931.	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
Gala	376	387	400	492	562	733	696	806	889	950	902	946	1086	1087	1016	896
Otok	663	822	899	1072	1273	1416	1870	2120	1917	2144	2231	2730	3061	3431	3138	3090
Ruda	608	753	796	920	1097	1201	1203	1161	1056	1177	1261	1317	1340	1368	994	880
Udovičić	190	551	339	277	332	478	594	411	488	546	562	570	513	462	416	415
Općina Otok	2107	2513	2693	3153	3710	4181	4363	4703	4818	5272	5426	5988	6256	6574	5782	5474

Općina Otok

2.3.2. Odgoj i obrazovanje

Predškolski odgoj

Predškolsko obrazovanje obuhvaća jedan vrtić i čini važnu komponentu ravnomjernog razvoja predškolskog odgoja.

Fotodokumentacija postojećih ustanova predškolskog odgoja

Dječji vrtić Žabica, Otok

Osnovno i obvezno obrazovanje

Na području Općine Otok djeluju tri ustanove za osnovnoškolski odgoj (uključujući područne). Općina Otok također bilježi zatvaranje nekoliko područnih škola zbog smanjivanja broja stanovnika najmlađih dobnih skupina, a posebice onih koji ulaze u osnovnu školu.

Fotodokumentacija postojećih ustanova osnovnog i obveznog obrazovanja

Osnovna škola Kamešnica, Otok

Osnovna škola Kamešnica, Područna škola Udovičići

Osnovna škola Kamešnica, Područna škola Ruda

Srednje škole

Učenici s područja Općine Otok najčešće pohađaju srednje škole u Sinju ili Splitu gdje postoji značajno veći izbor srednjih škola i obrazovnih programa. Najveći broj mladih s područja Općine Otok koji se odluče za studiranje odlaze na studij na Sveučilište u Splitu kao glavno gravitacijsko središte Splitsko-dalmatinske županije.

2.4. Zaključak

Demografska katastrofa, koja sve očitije prijete Hrvatskoj, nije bila niti je sada dovoljan povod da se postigne konsenzus o ostvarivoj populacijskoj politici i strategiji, premda je očito da svaki dan i godina kašnjenja nužno donosi još mračniju hrvatsku demografsku perspektivu. Gotovo sve političke stranke na lokalnoj i državnoj razini zakazale su ozbiljno u definiranju vizije i u donošenju relevantnih i kompetentnih strategija i odluka koje bi usmjerile Hrvatsku prema stvarno boljoj budućnosti.

Područje koje se često koristi kao primjer izrazitoga depopulacijskog područja u Hrvatskoj jest Dalmatinska zagora. Međutim, nisu sva područja u Dalmatinskoj zagori podjednako zahvaćena depopulacijskim procesima, a u onima koja su ipak zahvaćena ovim procesima, postoje znatne razlike u intenzitetu. Grad Sinj može se uzeti kao dobar primjer područja u Zagori čija pojedina udaljenija ruralna naselja depopuliraju, dok centralno naselje i ruralna naselja bliže centralnom bilježe populacijski rast. Pozitivne, odnosno manje negativne, demografske trendove bilježi naselje Sinj i njemu bliža naselja te stoga imaju povoljnije preduvjete za daljnji razvoj, dok se demografska situacija u periferno položenim naseljima neprestano pogoršava i prijete im izumiranje. Slično se odnosi i na cijelu strukturu Cetinskog kraja, ponajprije sagledavajući upravne jedinice Grad Trilj i Općinu Otok. U njima se također mogu uvidjeti povoljniji preduvjete za daljnji rast i razvoj, za razliku od njihovih perifernih naselja kojima prijete izumiranje ili su već izumrli.

Što se tiče odgojno-obrazovnih ustanova, činjenica je da će ubrzo biti takvo stanje da područnih osnovnih škola više neće biti, zbog samoga raseljavanja stanovnika iz ruralnih područja u veće centre. Samim tim, u naseljenijim mjestima će doći do stagnacije broja stanovnika, a u najboljem slučaju do porasta.

U ovom trenutku u navedena tri centra imamo matične odgojno-obrazovne ustanove, a na njih se vežu područne osnovne škole i dječji vrtići. Time primjećujemo kako trenutno funkcionira mreža osnovnih škola i dječjih vrtića promatranog područja. Osnovne škole područnih naselja su pretežito za djecu od prvog do četvrtog razreda, s nekoliko „prostorija“. Prostorni okviri u kojima se odvija nastava u područnim školama sasvim sigurno nisu adekvatni za današnje vrijeme i ne mogu se nazvati učionicama. Postojeće ustanove su najvećim dijelom građene 50-ih, 60-ih godina 20-og stoljeća, s nekoliko novijih zdanja, odnosno s nekoliko rekonstrukcija ili nadogradnji starijih ustanova, te obnova pročelja. Većina postojećih ustanova je u lošem građevinskom stanju i po pitanju same gradnje i aspekta održivosti, te većina njih ne zadovoljava ni postojeće pedagoške standarde koji su praktički već zastarjeli. Naročito područne ustanove nemaju adekvatna osvjetljenja, nemaju adekvatan rad na otvorenom, nemaju društvenih prostora unutar samih građevina osim svojih „prostorija“, te nisu opremljene u skladu s napretkom društva i tehnologije. Stanje objekata u kojima su područne škole na području cijelog kraja nije zadovoljavajuće, unatoč ulaganju znatnih financijskih sredstava u njihovo renoviranje i održavanje.

Kao administrativni problem unutar cijelog kraja je premali broj osoba s visokom stručnom spremom u ustanovama za predškolski odgoj, ali uz to kao pozitivan čimbenik obrazovnih ustanova je zadovoljavajući omjer broja učenika na jednog učitelja. Profilacija srednjoškolskih programa u Sinju i Splitu je zadovoljavajuća jer su zastupljeni vrlo različiti programi koji mogu zadovoljiti razvojne potrebe kraja. Cijela Cetinska krajina nema visokoškolskih ustanova, te stanje u ovom segmentu odgovara županijskom prosjeku.

Sagledavanjem trenutne situacije u cijelom kraju, zaključno se može pretpostaviti kako su gradnje novih odgojno-obrazovnih ustanova neophodne, osobito gradnja osnovne škole u Sinju, osnovne škole u Košutama, dječjeg vrtića u Trilju, te dječjeg vrtića u Turjacima, što je također trenutno aktualno pitanje u Cetinskom kraju.

3. EKONOMSKI KONTEKST

Perspektivu razvoja Cetinskog kraja je veoma bitno sagledati kako bi se moglo zaključiti nosi li ona u sebi pozitivne čimbenike koji će utjecati na stanovništvo u psihološkom pogledu, te cjelokupno na demografsku strukturu odabranog područja. Osnovni problem područja Cetinskog kraja je gubitak stanovništva prirodnom i ukupnom depopulacijom naselja u posljednja dva desetljeća. Perspektiva razvoja vezana je uz diversifikaciju razvojnih aktivnosti, multisektorski pristup, te zadržavanje postojećih i jačanje novim centralnim funkcijama, koje su presudne za okupljanje stanovništva. Preduvjet održivijeg razvoja ovoga prostora jačanje je institucionalnog okvira na državnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, te potpora lokalnom privatnom i civilnom sektoru.

U posljednjih nekoliko godina doživljava se procvat gospodarskih zona Kukuzovac, Dicmo, Čaporice, Dugopolje. Sinj i okolica sve više i više postaju dio metropolitanskog područja grada Splita. Posljednji popisi bilježe smanjenje broja stanovnika grada Splita, ali istovremeno i povećanje broja stanovnika u metropolitanskom području, te povećanje broja radnih mjesta u krugu 30 km.

Težnja za razvojem pretpostavka je u djelovanju svake države, regije, županije, grada ili općine, ali i svakog pojedinca, te je prožeta kroz sve sfere ljudskog djelovanja. Pri planiranju razvoja temeljno je postaviti jasnu viziju i cilj, koji će predstavljati smjernice u načinu djelovanja. U suprotnom, razvoj se odvija stihijski i kao takav za posljedicu može imati različite negativne efekte kao što su ekonomska nerazvijenost, loša gospodarska koordinacija, nekompatibilnost gospodarskih subjekata, loša socijalna politika te uništavanje i zagađenje prostora kao najvrjednijeg resursa jednog područja.

Održiv regionalni razvoj kao i razvoj lokalnih sredina danas je jedan od temeljnih prioriteta u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji. Tako je prihvaćen koncept poticanja održivog razvoja lokalnih područja koji se bazira na održivom gospodarskom razvoju, povećanju životnog standarda te očuvanju prirodne, kulturne i tradicijske baštine. Na taj se način lokalna područja u modernoj Europi transformiraju u ekološki očuvane sredine koje se sustavno opremaju s potrebnom komunalnom, društvenom i socijalnom infrastrukturom, razvijaju lokalno poduzetništvo i povezuju se s okruženjem. Takve sredine postaju ugodne za život i privlačne za ulaganja, omogućavaju rastuću zaposlenost i sve bolji životni standard svojim stanovnicima.

3.1. Grad Sinj

Prostor Grada Sinja predstavlja kontaktno područje metropolitanskog prostora Splita te je položen na važnoj transverzalnoj okosnici razvoja koja spaja unutrašnjost s morem, što uvjetuje otvorenost i povezanost područja. U širem kontekstu (regionalnom, nacionalnom i međunarodnom) po svom položaju, koncentraciji stanovništva, gospodarskim djelatnostima i prirodnim vrijednostima grad Sinj zauzima značajno mjesto u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Kontinentalni dio županije odnosi se na područje Dalmatinske zagore u kojoj je Sinj dominantni grad po broju stanovnika i gospodarskim aktivnostima.

Važna odrednica budućeg razvoja Grada Sinja je njegova (makro)regionalna uloga u prometnoj mreži dviju prostornih cjelina:

- prostor Splitsko-dalmatinske županije, odnosno širi metropolitanski prostor Splita, u kojem se Sinj nalazi na važnoj transverzalnoj okosnici razvoja koja spaja unutrašnjost s morem (Sinj se naime nalazi u sjeveroistočnom dijelu Splitsko-dalmatinske županije te je tridesetak kilometara udaljen od Splita)
- prostor koji se naslanja na Bosnu i Hercegovinu kao važnog gravitacijskog čimbenika i ključnog regionalnog partnera kako na lokalnoj tako i na nacionalnoj razini.

Upravo prostorno-cestovna analiza Sinja u kontekstu tih dvaju teritorijalnih okvira predstavlja važnu perspektivu za razumijevanje trenutnog stanja te promišljanje i planiranje budućih razvojnih potencijala Cetinskog kraja.

Pozicija Sinja kao tranzicijskog pograničnog grada predstavlja značajan potencijal budućeg smjera razvoja grada. Strategija regionalnog razvoja Republike Hrvatske 2011.- 2013. upravo ističe razvoj i poticanje razvoja pograničnih područja kao jednog od tri strateška razvojna cilja. Pogranični položaj predstavlja jednu od potencijalno značajnih razvojnih mogućnosti Grada Sinja u okviru participiranja u nacionalnim i EU razvojnim planovima, a time i sufinanciranja relevantnih projekata.

Pored kvalitetne prometne infrastrukture kao važne platforme za prihvaćanje i apsorpciju razvojnih valova iz regije, dinamika daljnjeg razvoja Sinja kao prostora splitskog zaobalja ovisi o samom razvojnom ciklusu Grada Splita, odnosno potenciji njegove daljnje sub-urbanizacije i širenja po kontinentalnoj transverzalnoj osi.

Naime, podaci pokazuju da je u 2000. godini 72% svih registriranih aktivnih poslovnih subjekata metropolitanskog područja bilo locirano u središnjem dijelu, a samo 28% u njegovom perifernom prstenu. Međutim, do 2009. godine broj se poslovnih subjekata u perifernim dijelovima znatno povećao, a taj se trend decentralizacije poslovnih aktivnosti makroregije nastavlja, pa čak i intenzivira. Tu je najbitnije spomenuti gospodarske zone Dugopolje i Kukuzovac.

Osim svoje urbane središnjice, područje Grada Sinja obuhvaća najvrjednije površine za poljoprivrednu proizvodnju koju čine oranice i vrtovi, voćnjaci, vinogradi i livade. Promišljanje daljnjeg razvitka poljoprivrede na području Sinja treba proizaći iz sagledavanja trenutnog stanja i potencijala koji proizlaze iz geografske predodređenosti, pritom uzimajući u obzir regionalne smjernice i trendove. Promatrani prostor Sinja svakako ima prednosti u segmentu razvoja ekološke poljoprivrede, odnosno onog uzgoja koji ne zagađuju okoliš (posebno tlo, vode i izvorišta), a koji bi mogao biti komplementaran ruralnom/agro turizmu. Na županijskom, nacionalnom i europskom nivou postoje poticaji za razvoj ekološke poljoprivrede, tradicijske proizvodnje, agroturizma i malog obrtništva. Nadalje, potrebno je agitirati udruživanje poljoprivrednih gospodarstava u udruge, zadruge, klastere ili slično radi rješavanja zajedničkih interesa.

Kao glavne snage budućeg razvoja Grada Sinja navode se između ostalih i:

- geografska lokacija grada na transverzalnoj okosnici koja povezuje obalu i zaobalje, te Dalmaciju sa srednjom Bosnom i Hercegovinom – potencijali trgovačkog razvoja i prometnog čvorišta; blizina županijskog središta Splita kao gospodarskog, administrativnog i društvenog središta Dalmacije
- zadovoljavajući uvjeti predškolskog i osnovnoškolskog obrazovanja (iako primjetno smanjenje broja škola) - ulaganja u izgradnju novih dječjih vrtića u Turjacima i Hanu, te izgradnju nove zgrade osnovne škole (s pripadajućom sportskom dvoranom)
- prostorno i infrastrukturno kvalitetno pripremljena i cjenovno povoljna Gospodarska zona Kukuzovac s potencijalom za daljnje proširenje i razvoj (uključujući blizinu ključnih prometnih čvorišta)
- bogatstvo i kvaliteta vodnih resursa, čistoća tla i zraka – temelj kvalitete života, sa značajnim potencijalima za razvoj eko-gospodarstva, turizma.

Vizija grada Sinj

„Grad Sinj je dinamična lokalna zajednica, usklađenih prirodnih i izgrađenih resursa, jedinstvenog kulturnog identiteta s kvalitetnim ljudskim resursima koji sinergijom i konsenzusom grade održivo gospodarstvo“

Iz navedene vizije proizlazi pet ključnih strateških ciljeva Grada Sinja:

- kvalitetni i dinamični ljudski resursi, kao aktivni nositelji sadašnjosti i budućnosti Grada Sinja
- izgrađeni i usklađeni infrastrukturni i prirodni resursi, kao osnovni preduvjeti kvalitete života
- održivo i konkurentno gospodarstvo, kao osnova ekonomske dinamike urbane sredine
- kontinuitet jedinstvenog kulturnog identiteta zajednice, kao vezivno tkivo svih generacija sinjskog društva
- razvoj administrativnih kapaciteta (infrastrukture, usluga i ljudskih resursa) Grada u svrhu efikasnijeg upravljanja lokalnim razvojem.

Kao specifični ciljevi unutar već navedenih općih ciljeva navode se između ostalih i:

- unaprjeđenje odgojno-obrazovnog sustava dostupnog svim građanima Sinja (od predškolskog i školskog, do strukovnog i cjeloživotnog)
- uvođenje mjera za poticanje prirodnog prirasta stanovništva

- jačanje konkurentnosti malog i srednjeg poduzetništva te nastavak razvoja poduzetničke infrastrukture.

U kontekstu odgojno-obrazovnog sustava, prioritet je povećanje kapaciteta u djelatnosti predškolskog odgoja i obrazovanja izgradnjom novih objekata i proširenjem postojećih kako bi svako dijete imalo relevantnu predškolsku pripremu i odgovarajuću brigu, dok je osnovnim i srednjim školama potrebno osigurati bolje infrastrukturne uvjete (nove zgrade osnovne škole s pripadajućom dvoranom) i osigurati kvalitetu jedno-smjenskog rada. Također, cilj je poticanje profesionalnog razvoja djelatnika u odgojno-obrazovnom sustavu i omogućavanje korištenja novih pomoćnih obrazovnih alata.

U kontekstu demografske obnove, kao što je ranije spomenuto, Grad Sinj ima primjetan pad prirodnog prirasta stanovništva te pogoršanje starosne strukture radno-aktivnog stanovništva. Iz razvojne perspektive ono predstavlja izazov kojega treba adresirati poticajnim mjerama za obitelj poput potporama za novorođenčad, te pozitivnom stambenom politikom odnosno poticajnom stanogradnjom. To su neke od mjera obiteljske politike kojima se može olakšati položaj mladih i obrazovanih Sinjana u gradu, ali i privući slični profil populacije iz šire regije pa čak i sa graničnog područja susjedne Bosne i Hercegovine.

Daljnji razvoj GZ Kukuruzovac je potreban za jačanje gospodarske aktivnosti na području Sinja. Nužna su daljnja ulaganja u privlačenje investicija i poduzetnika koji će pružiti nova radna mjesta. Uz poboljšanje poslovne infrastrukture i aktivniju ulogu poduzetničkih potpornih institucija moguće je pojačati konkurentnost sadašnjeg malog i srednjeg poduzetništva koji bi služio kao primjer za daljnje jačanje gospodarstva na području Grada Sinja.

3.2. Grad Trilj

S obzirom na vrijedne prirodne resurse te tradicionalnu usmjerenost stanovnika na bavljenje poljoprivrednom, ali i potencijale koje ovoj djelatnosti mogu otvoriti novi razvojni trendovi, u nastavku su prikazani stanje i tendencije razvitka poljoprivrede na području Grada Trilja. Područje Grada Trilja ima vrijedno poljoprivredno zemljište koje nije dovoljno iskorišteno.

Kao glavne snage budućeg razvoj Grada Trilja navode se između ostalih i:

- iznimna atraktivnost očuvanog ruralnog prostora
- povoljan geostrateški položaj i daljnji porast njegovog značaja nakon ulaska Hrvatske u Europsku uniju
- mogućnost turističke valorizacije netaknute prirode i bogatstva kulturnih znamenitosti (npr. korištenje statue Gaja Liberija kao početka nogometne igre)
- rastuća potražnja za turističkim destinacijama s netaknutom prirodom
- dobra prometna povezanost s ostalim dijelovima županije i države
- mogućnost financiranja povećanja kapaciteta ustanova za predškolski odgoj iz bespovratnih sredstava
- poboljšanje informatizacije škola iz bespovratnih sredstava
- duga tradicija poljoprivredne proizvodnje
- pogodan položaj i dobra infrastrukturna povezanost gospodarstva
- postojanje potpuno opremljene Gospodarske zone Čaporice koja se proširuje
- svijest lokalne zajednice o Trilju kao pogodnoj turističkoj destinaciji
- veliki potencijal za razvoj ruralnog turizma
- veliki poljoprivredni potencijal područja zbog sve veće potražnje za tradicionalnim i ekološkim poljoprivrednim proizvodima te samoniklim jestivim biljem
- povoljni ekonomski učinci uslijed proširenja Gospodarske zone Čaporice.

Vizija grada Trilja

„Grad Trilj je krški biser u kojem se isprepliće ruralni i urbani utjecaji. Poboljšanjem životnih uvjeta i otvaranjem radnih mjesta zaustavit će se iseljavanje stanovništva te stvoriti pretpostavke za bolju budućnost.“

Kao najvažniji strateški ciljevi Grada Trilja navode se:

- infrastrukturno opremiti naselja i poboljšati uvjete života
- potaknuti razvoj gospodarstva i otvaranje radnih mjesta
- potaknuti demografsku revitalizaciju i jačanje ljudskih kapaciteta.

Restrukturiranjem lokalnog gospodarstva svi resursi biti će usmjereni prema profitabilnim djelatnostima koje će generirati radna mjesta za lokalno stanovništvo. Osim kao izvora radnih mjesta za lokalno stanovništvo, važnost razvijenog gospodarstva ogleda se i u činjenici da ono povećava proračunske prihode koji se između ostaloga mogu utrošiti na infrastrukturno opremanje naselja i poboljšanje životnih uvjeta lokalnog stanovništva.

Vrlo visoka nezaposlenost i manjak radnih mjesta također predstavljaju jedan od glavnih problema na triljskom području. Zbog nemogućnosti zaposlenja i osiguranja osnovnih egzistencijalnih uvjeta čitave obitelji nerijetko se odlučuju na iseljavanje i traženje boljih životnih uvjeta u drugim sredinama.

Budući da je lokalno stanovništvo oduvijek bilo orijentirano prema poljoprivredi, jedan od prioriteta lokalne uprave u budućem razdoblju biti će oživljavanje poljoprivredne proizvodnje i poticanje prerade poljoprivrednih proizvoda. Drugi temelj gospodarskog razvoja predstavljati će razvoj malog i srednjeg poduzetništva. Skorim proširenjem poslovne zone i poticajnim mjerama u lokalnoj će se zajednici stvoriti poduzetnička inicijativa, a time će se također privući i nove investicije. Nadalje, s ciljem povećanja konkurentnosti lokalnih gospodarstvenika poticati će se uvođenje novih tehnologija te uspostava suradnje lokalnih gospodarstvenika s obrazovnim i znanstveno-istraživačkim institucijama.

Budući da stanovništvo i ljudski resursi najviše pridonose napretku svake zajednice, zaseban strateški cilj upravo je posvećen prekidu negativnih demografskih kretanja i stvaranju kvalitetnih kadrova u budućnosti.

Pored iseljavanja stanovništva uzrok za polagano nestajanje triljskih naselja svakako je i maleni broj rođene djece. Materijalnim potpomaganjem mladih obitelji te stvaranjem poticajnog okruženja za roditelje, djecu i mlade želi se osigurati demografska obnova lokalne zajednice. Nadalje, boljim opremanjem osnovnoškolskih objekata te uvođenjem novih nastavnih programa i poticanjem izvrsnosti osuvremeniti će se lokalni obrazovni sustav kako bi se u budućnosti stvarali samo najkvalitetniji kadrovi. U konačnici s obzirom da slabije obrazovano stanovništvo znatno teže pronalazi zaposlenje jedan od prioriteta u budućem razdoblju biti će i poboljšanje obrazovne strukture lokalnog stanovništva putem promoviranja visokog obrazovanja i cjeloživotnog učenja.

Kako bi se spriječili nepovoljni demografski trendovi, zadaća lokalne uprave je osiguranje uvjeta koji bi trebali promovirati natalitet. Loš materijalni položaj mladih obitelji smatra se jednim od glavnih razloga zbog kojeg je u proteklom razdoblju došlo do smanjenja broja rođene djece. Upravo zbog toga, u budućem razdoblju će se kroz različite oblike pomoći nastojati poboljšati materijalni položaj mladih obitelji. Nadalje, nedostatni kapaciteti ustanova za predškolski odgoj te manjak društvenih sadržaja za djecu i mlade također su čimbenici koji ne idu u prilog stvaranju poticajnog okruženja za roditeljstvo. Zbog toga će se u budućem razdoblju naponi usmjeriti i prema razvoju predškolskog odgoja te osiguranja društvenih sadržaja za djecu i mlade.

Jedan od najvećih problema ne samo lokalnog nego i nacionalnog obrazovnog sustava je njegova zastarjelost. Zbog njegove zastarjelosti učenici ne usvajaju gradivo koje će im stvarno koristiti u kasnijem profesionalnom životu ili postojeće gradivo usvajaju na njima neshvatljiv i nezanimljiv način. S namjerom da se u budućnosti podigne kompetentnost i konkurentnost lokalnog stanovništva, na lokalnoj razini se već sada treba poticati kreiranje i uvođenje novih nastavnih programa te poticati izvrsnost. Pored toga, zbog neopremljenosti i zastarjelosti opreme u osnovnoškolskim ustanovama, dolazi do smanjenja kvalitete nastave i neudovoljavanja svim pedagoškim standardima. Zbog toga će poboljšanje opremljenosti osnovnih škola biti još jedna mjera kojom se želi osuvremeniti lokalni obrazovni sustav.

Kao specifični ciljevi unutar već navedenih općih ciljeva navode se između ostalih i:

- poticanje roditeljstva (U kontekstu poticanja roditeljstva navodi se kao prioritet razvoj predškolskog odgoja. Zbog činjenice da je tek svako treće dijete s triljskog područja uključeno u sustav predškolskog odgoja, zadaća lokalne uprave u budućem razdoblju je daljnji razvoj predškolskog odgoja kako bi sva djeca bila uključena u sustav predškolskog odgoja)
- poticanje proširenja kapaciteta postojećih ustanova za predškolski odgoj
- ulaganje materijalnih sredstava u izgradnju novih ustanova za predškolski odgoj
- potpomaganje boljeg opremanja postojećih ustanova za predškolski odgoj
- osiguranje produženog boravka u ustanovama za predškolski odgoj
- osiguranje društvenih sadržaja za djecu i mlade
- uređenje dječjih i sportskih igrališta
- poticanje djece i mladih na bavljenje sportom
- organiziranje likovnih, dramskih i informatičkih radionica za djecu i mlade
- potpomaganje osnivanja i djelovanja udruga mladih
- osiguranje adekvatnih materijalnih uvjeta za udruge mladih
- poticanje organiziranja izvannastavnih aktivnosti za školarce.

Strateški razvojni program Grada Trilja je iskaz težnje da se budućim generacijama osiguraju bolji životni uvjeti.

3.3. Općina Otok

Razvoj gospodarstva Općine određen je prirodnim predispozicijama poput geografskog položaja, prirodnih resursa i klime, dok je, s druge strane, određen tržišnim uvjetima, tehničko-tehnološkim napretkom i razinom razvoja infrastrukture.

Vizija Općine Otok

„Općina Otok, poput svojih brojnih izvora vode, prenosi priču i običaje prošlih generacija, a kroz osiguranje potrebne infrastrukture i očuvanje okoliša, stvara uvjete dobrog življenja za nove generacije.“

Općina Otok planira postati područje obrazovanog i zaposlenog stanovništva, koje će svojim radom, zajedno s predstavnicima Općine, smanjiti daljnje smanjenje stanovništva i ojačati gospodarski razvoj. Svjesni svojih nedostataka, plan je iste pretvoriti u prednosti kroz osmišljavanje brojnih aktivnosti u kojima će se u obzir uzeti sve skupine stanovništva, posebno mladi, žene, osobe treće životne dobi i osobe s invaliditetom.

Kao najvažniji strateški ciljevi Općine Otok navode se:

- razvoj konkurentnog gospodarstva i upravljanje razvojem
- poboljšanje i unaprjeđenje uvjeta življenja stanovništva Općine Otok, uključujući komunalnu, socijalnu i društvenu infrastrukturu te njihovo održavanje i očuvanje
- obnavljanje, očuvanje i poboljšanje okoliša i tradicionalnih krajobraznih elemenata.

Kao specifični ciljevi unutar već navedenih općih ciljeva navode se između ostalih i:

- poticati obrazovanje na svim razinama i promovirati društvo znanja
- razvoj konkurentne poljoprivrede i šumarske djelatnosti (uključujući preradu drva), uvođenjem novih tehnologija i poticanjem razvoja
- izgradnja, obnova i opremanje objekata u zdravstvu, predškolskom i školskom odgoju, te sportskim aktivnostima
- poboljšanje energetskog sustava, korištenje obnovljivih izvora energije i promicanje energetske učinkovitosti.

Ako se uspostavi kvalitetna društvena infrastruktura doprinijet će se kvaliteti razvoja, ali, najvažnije, smanjenju depopulacije i povećanju nataliteta. Stoga je potrebno stvoriti dostatnu i kvalitetnu infrastrukturu koja bi potaknula stanovništvo da ostane na ovom području - dobra ponuda predškolskog odgoja, dobra obrazovna infrastruktura te

kvalitetna i svima dostupna zdravstvena infrastruktura. Najvažnija posljedica svega navedenoga jest porast u kvaliteti življenja stanovništva na području Općine Otok.

Stvorit će se kvalitetna društvena infrastruktura koja će potaknuti razvoj upravo od svojih glavnih dionika - stanovništva. Spriječit će se depopulacija stanovništva te stvoriti mogućnosti za porast nataliteta.

3.4. Zaključak

Iz navedenog se može zaključiti da područje Cetinskog kraja kao zajednica ima potencijal i viziju za unaprijeđenje, a vrijeme će pokazati u kakvom smjeru razvoj ide. Također se može zaključiti da je odgojno-obrazovna grana bitan element razvoja kraja i da unaprijeđenje odgojno-obrazovnih ustanova može donijeti samo rast i razvoj i pozitivan utjecaj na demografiju i ostale parametre razvoja područja. Nove odgojno-obrazovne ustanove imaju snagu privlačenja ljudi iz šireg područja, čak i na dolazak i naseljavanje, a ne samo za dnevnu migraciju. Time se također jača percepcija ljudi o boljem životu za vlastitu djecu te se gubi negativan trend prirasta stanovništva i raseljavanja. Važno je naglasiti da s depopulacijom ruralnih područja odlaze i centralne funkcije tih područja, a u tom okviru se najviše ističu područne osnovne škole koje su centralna mjesta događanja i okupljanja mještana u tim manjim mjestima. U tom pogledu može se zaključiti da je kvaliteta i dopunjavanje mreže odgojno-obrazovnih ustanova jedan od najbitnijih koraka za unaprijeđenje društvenog života ne samo djece, već i cijele zajednice.

Mladi ljudi su na čelu društvenih, ekonomskih i političkih događanja i često su glavni subjekti koji donose promjene i inovacije. Stoga su prvenstveno mlađe drukčije socijalizirane generacije temeljni infrastrukturni potencijal za snažnije uključivanje u globalnu razmjenu znanja. Preduvjet povećanja obrazovanosti stanovništva jest unaprijeđenje opće društvene infrastrukture po kvantiteti i kvaliteti. Počevši od najranije dobi svakom djetetu trebalo bi omogućiti pristup predškolskom odgoju jer to predstavlja instituciju ranog obrazovanja, a ne samo brige o djeci.

4. MENTALITET DRUŠTVA

Kao što je navedeno, područje istraživanja ovog projekta je Cetinska krajina, dio Dalmatinske zagore, odnosno srednje Dalmacije. Vrlo važan čimbenik uspješne integracije novih odgojno-obrazovnih ustanova u društvo je mentalitet istog. Nisu samo prostorne promjene, odnosno gradnja novih ustanova promjene koje će izazvati kontroverze i polemike unutar postojećeg stanovništva. Bilo kakve administrativne promjene i promjene sustava iziskuju pitanje kako će to društvo prihvatiti?

Priče o mentalitetima, dalmatinskom, bosanskom, istarskom ili drugom, javnost često povezuje s vicevima i zabavnim sadržajima, no iza mentaliteta se uvelike krije lice društva. Svaki mentalitet, pa tako i dalmatinski ima svoje pozitivne i negativne osobine. Dalmatinski mentalitet postaje sve češća „stilska figura“ javnog govora, pod kojom se misli o humoru, brzopletosti, naglosti i otvorenom karakteru. Pozitivne strane tako opisanog mentaliteta kažu da su Dalmatinci najduhovitiji narod, kojim vlada „dišpet“, te raspjevan narod zadovoljan s malo. Negativan stereotip, kao protuteža veselim i duhovitim Dalmatincima, kaže pak da su to lijeni, ali i temperamentni ljudi. Uslijed navedenih negativnih osobina, mnogi će negirati lijenost kao osobinu koja krase Dalmatince. Lijenost je poprilično nova osobina Dalmatinaca, jer su u svojoj povijesti sloveli kao izrazito radni narod, narod sklon privrženosti obitelji i njenom održavanju, narod koji je neprestano i neiscrpno obrađivao polja i krš, jer im je to bio glavni izvor zaslužan za egzistenciju. U novije vrijeme lijenost je osobina koju mladi Dalmatinci prihvaćaju čak i sa zadovoljstvom, jer u svojim razmišljanjima to im donosi različitost i isticanje u društvu, za čim pojedinci uvelike pate.

Kao potencijalni problem mentaliteta društva Cetinskog kraja je izraziti konzervativizam, način mišljenja o čovjeku i društvu koji je usredotočen na čuvanje postojećeg političkog, društvenog i gospodarskog poretka. Mnogi se protive promjenama postojećeg stanja tj. u većoj mjeri ne vjeruju u bolje sutra s novim promjenama, pa istima i ne daju punu podršku. Kao glavni predstavnici konzervativizma promatranog društva su osobe srednje i starije dobi. Bilo kakve promjene u društvu i okolini su u najvećoj mjeri dočekane riječima „ma šta će vam to donit u životu; nema vam ništa od toga; to je nemoguće za uspit; ne treba tu ništa minjat; tako je kako je“. To je izrazito čvrst stav promatranih dobnih skupina gdje u njihovu sjenu upada dio ljudi koji čak i podržavaju bilo kakve promjene s frazom „gore od ovoga ne može“. Dio stanovništva će podržati bilo kakvu promjenu i prijedlog ako ih se na najbolji način upozna s pojedinim predmetima rasprave. Slična situacija je vjerojatno u mnogim predjelima Republike Hrvatske, ali u Dalmaciji i Dalmatinskoj zagori to dolazi do izražaja jer je poprilično rašireno i sve se više i više širi radi utjecaja

starijih na svoje mlade. Mnogi mladi će slijediti roditeljske tvrdnje i neće se u većoj mjeri htjeti suprotstaviti tvrdnjama roditelja. Također će uvelike prevladavati tvrdnje kao što su: „to ti ništa neće doniti u životu; radi svoj posla i muči; sve će to bit isto“. Dakle, vrlo teško se mladi odupiru takvim tvrdnjama svojih roditelja i vidljiv je problem utjecaja na svoju djecu. Također, uz sve to, u promatranom društvu prevladavaju mladi koji su iznimno ambiciozni i željni promjena i napretka i drugačijeg življenja. Može se zaključiti da navedeni negativni utjecaj roditelja na svoju djecu dolazi u manjoj mjeri, jer su roditelji srednje dobi kroz svoj život prošli razne sisteme i promjene i svjesni su potrebe za novim napretkom. Naravno, svugdje i uvijek ima iznimki koji u većoj ili manjoj mjeri daju nepovoljnu sliku društva. Djelovanjem u promatrano društvo može se aktivirati mnogo pozitivnih i negativnih frakcija. Moć promjene je u tome da negativne frakcije uvide da predložena promjena nosi u sebi nešto dobro, što pojedinci svojim konzervativizmom nisu odmah toga svjesni.

Kada sagledavamo samu arhitekturu i kada promatramo kontekst cijele Hrvatske, čitanjem i slušanjem komentara o novootvorenim obrazovnim ustanovama, dolazimo do zaključka da je najbitnija stavka oko koje javnost lomi koplja izgled pročelja. Čim se pojavi prva vizualizacija, kreće rat između pobornika monokromatskih tonova i veselih boja. Sve ostalo na stranu, izrazit će se zabrinutost ako su najnoviji škola ili vrtić previše hladni, ili previše djetinjasti. Dugo iščekivane škole biti će dočekane mješavinom razigranosti i olakšanja: „napokon je tu, ali mogla je biti i ljepša“. Zadatak ovih građevina da afirmiraju svoju vrijednost poprilično je nesretan. Moraju besprijekorno funkcionirati, ali i imati „ono nešto“. Moraju zadovoljiti sasvim mlade i odrasle korisnike te prosječne promatrače čije je doba boravljenja u takvim prostorima već prošlo. Kada na popis zahtjeva dodamo i potrebu da se generiraju događanja uspavanog kraja, rezultat ovakva programa nešto je što se s nestrpljenjem iščekuje.

5. KURIKULARNA REFORMA U HRVATSKOJ

Trenutno se u Hrvatskoj otvara javna rasprava o izrađenoj kurikularnoj reformi, te se ona planira eksperimentalno početi primjenjivati od školske godine 2016./2017. Kurikularna reforma čiji je cilj uspostavljanje usklađenog i učinkovitog sustava odgoja i obrazovanja kroz cjelovite sadržajne i strukturne promjene postaje matrica mog diplomskog rada, koja će mi dati odgovore na pitanja, između ostalog, da li nova kurikularna reforma traži i nove prostorne okvire, nove sadržaje unutar škole, novu funkcionalnu shemu ili pak novu konfiguraciju učionice. Kako bi predložene promjene mogle odgovoriti na stvarne potrebe obrazovnog sustava, na kurikularnoj se reformi očekuje ključan doprinos učitelja, nastavnika, odgojitelja, stručnih suradnika i ravnatelja odgojno-obrazovnih ustanova.

5.1. Uvod

Cjelovita kurikularna reforma prva je mjera kojom je započela realizacija Strategije obrazovanja, znanosti i tehnologije (Strategija) prihvaćene u Hrvatskome saboru u listopadu 2014. Zajedno s Ciljem 3. dijela Strategije koji se odnosi na rani i predškolski, osnovnoškolski i srednjoškolski odgoj i obrazovanje (Promjena strukture sustava odgoja i obrazovanja kojom je predviđeno produljenje dovisokoškolskoga odgoja i obrazovanja s dosadašnjih 11/12 na 12/13 godina), Cjelovita kurikularna reforma vjerojatno predstavlja i najsloženiju promjenu predviđenu Strategijom. Promjene predložene Cjelovitom kurikularnom reformom nisu „kozmetičke prirode“ (poput često korištenih termina „rasterećenja“, „olakšavanja torbi“ ili „izbacivanja dijela sadržaja“), već početak smislene, sustavne i korjenite promjene sustava odgoja i obrazovanja Republike Hrvatske. Ove se promjene nastavljaju na brojne vrijedne pokušaje i inicijative u prethodnih 25 godina, stoga iz njih preuzimaju određena dobra rješenja i razvojne pravce.

5.1.1. Nužnost kontinuiteta

Do sredine 2000-ih godina osnovnoškolski i srednjoškolski sustav odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj karakterizira isključiva usmjerenost sadržajima propisanim nastavnim planovima i programima. Od početka prošlog desetljeća obrazovna politika postupno pokušava osmisliti i uvesti određene promjene s ciljem osuvremenjivanja sustava u obliku pomaka od usmjerenosti sadržajima k usmjerenosti odgojno-obrazovnim ishodima (ishodima učenja) te od isključivog prijenosa sadržaja k razvoju kompetencija.

U strateškom dokumentu Hrvatska u 21. stoljeću (2001.) navodi se potreba provedbe kurikularne reforme koja uključuje promjene sadržaja obrazovanja i načina poučavanja i učenja. Slični ciljevi navode se i u dokumentu Plan

razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.- 2010. godine (2005.). Projektom Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS) te donošenjem novoga Nastavnog plana i programa za osnovnu školu 2006. godine započele su kvalitativne promjene na osnovnoškolskoj razini u dijelu koji se odnosi na programske sadržaje. Nastavnim planom i programom za osnovnu školu određena su, između ostaloga, odgojno-obrazovna postignuća učenika na razini pojedinog predmeta te se pokušalo utjecati na načine izvedbe odgojno-obrazovnog procesa. Na srednjoškolskoj razini, osobito u slučaju gimnazijskih programa, nije bilo većih programskih promjena od sredine 1990-ih, a rad u ustanovama ranog i predškolskog odgoja do donošenja Nacionalnog kurikulumu za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2015.) bio je određen Programskim usmjerenjem odgoja i obrazovanja djece predškolske dobi još iz 1991. godine. Donošenjem Strategije za izradbu i razvoj nacionalnog kurikulumu za predškolski odgoj, opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2007.) otvoren je prostor većim zahvatima u odgojno-obrazovnom sustavu. Nacionalni okvirni kurikulum (NOK, 2011.) dokument je kojim se pokušalo ostvariti usklađivanje različitih razina i vrsta odgoja i obrazovanja. NOK, između ostaloga, definira odgojno-obrazovna područja, međupredmetne teme i odgojno-obrazovne cikluse. Također u NOK-u se na razini odgojno-obrazovnih područja definiraju očekivana učenička postignuća za svaki odgojno-obrazovni ciklus.

Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO) u Strategiji razvoja sustava strukovnog obrazovanja u Republici Hrvatskoj 2008.- 2013. navodi kao prvi strateški cilj usmjerenje razvoju kvalifikacija temeljenih na kompetencijama i ishodima učenja. U skladu sa Strategijom, ali i usporedo s izradom NOK-a i neovisno o njoj, ASOO je uz potporu niza IPA projekata pokrenula proces utvrđivanja metodologije i izrade standarda zanimanja, kvalifikacija te kurikulumu za stjecanje pojedinih kvalifikacija u strukovnom obrazovanju, čija je eksperimentalna provedba započela u školskoj godini 2013./2014. U tom se razdoblju intenzivno radilo i na izradi Hrvatskoga kvalifikacijskog okvira (HKO) kao reformskog instrumenta kojim se uređuje cjelokupan sustav kvalifikacija na svim odgojno-obrazovnim razinama putem standarda zanimanja i standarda kvalifikacija temeljenih na ishodima učenja i usklađenih s potrebama tržišta rada, pojedinca i društva u cjelini. HKO naglašava usmjerenost na razvoj kompetencija temeljen na provjerljivim ishodima učenja.

Planiranje i izrada tih dokumenata obrazovne politike nije bila međusobno koordinirana što za posljedicu ima:

- nepostojanje zajedničkih odgojno-obrazovnih vrijednosti, načela i ciljeva različitih odgojno-obrazovnih razina i vrsta
- neujednačenost u određenju pojmova vezanih uz kurikulum, kompetencije i posebice odgojno-obrazovni ishode (ishode učenja)
- nedostatak koordiniranja u metodološkom pristupu izradi kurikulumu i određivanju odgojno-obrazovnih ishoda (ishoda učenja)
- nepostojanje koherentnoga sustava praćenja, vrednovanja i (pro)ocjenjivanja razvijenosti i usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda (ishoda učenja).

Navedeno ukazuje na nedovoljnu razinu povezanosti različitih sastavnica sustava odgoja i obrazovanja u Hrvatskoj, što može negativno utjecati na razinu kvalitete i pravednosti u sustavu.

Iz pregleda navedenih dokumenata vidljivo je da je u prethodnih 15 godina obrazovna politika, bez obzira na političku pripadnost, pokušala usmjeriti strateški razvoj ranog i predškolskog, osnovnoškolskog i srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja razvoju kompetencija, promjeni načina učenja i poučavanja te jasnom usmjerenju na potrebu definiranja odgojno-obrazovnih ishoda (ishoda učenja).

Cjelovita kurikulumna reforma osigurava kontinuitet ovakva strateškog razvoja povezivanjem sastavnica odgojno-obrazovnog sustava u koherentnu, fleksibilnu i učinkovitu cjelinu temeljenu na zajedničkim odgojno-obrazovnim vrijednostima, načelima i ciljevima.

Cjelovita kurikulumna reforma je, između ostaloga, usmjerena na:

- razvoj temeljnih kompetencija za cjeloživotno učenje
- povećanje razine funkcionalnih pismenosti učenika
- povezanost obrazovanja s interesima, životnim iskustvima, potrebama i mogućnostima učenika
- povezanost obrazovanja s potrebama društva i gospodarstva

- jasno određenje odgojno-obrazovnih ishoda (ishoda učenja) i to ne samo onih kognitivne prirode (znanja), već i onih koji osiguravaju razvoj stavova, vještina, kreativnosti, inovativnosti, kritičkog mišljenja, estetskog vrednovanja, inicijativnosti, poduzetnosti, odgovornosti, odnosa prema sebi drugima i okolini, vladanja i brojne druge.
- osiguravanje veće autonomije učitelja i nastavnika u izboru sadržaja, metoda i oblika rada, ali i poticanje primjena metoda poučavanja i učenja koje omogućuju aktivnu ulogu učenika u razvoju znanja, vještina i stavova uz podršku učitelja/nastavnika i u interakciji s drugim učenicima
- jasno određenje kriterija razvijenosti i usvojenosti odgojno-obrazovnih ishoda, čime će se osigurati osnova za objektivnije i valjanije ocjenjivanje i vrednovanje učeničkih postignuća
- korjenitu promjenu ocjenjivanja, vrednovanja i izvještavanja o postignućima učenika u smjeru vrednovanja kao integralnog dijela procesa učenja.

Neke od osnovnih smjernica na različitim razinama i vrstama odgoja i obrazovanja su:

- igra kao temelj razvoja djece i izbjegavanje „školifikacije” u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju
- konceptualna programska promjena svih predmeta u osnovnoškolskom odgoju i obrazovanju kako bi se osigurala relevantnost sadržaja i metoda učenja i poučavanja za sadašnji i budući život učenika te primjerenost njihovoj razvojnoj dobi
- uvođenje izbornosti u gimnazijsko obrazovanje koja će omogućiti usmjeravanje interesa učenika i jasnije profiliranje gimnazijskog obrazovanja
- uvođenje učenja na radnom mjestu u svim programima strukovnog obrazovanja te povećanje relevantnosti strukovnog obrazovanja i olakšavanje prijelaza iz obrazovanja na tržište rada.

5.1.2. Nove perspektive

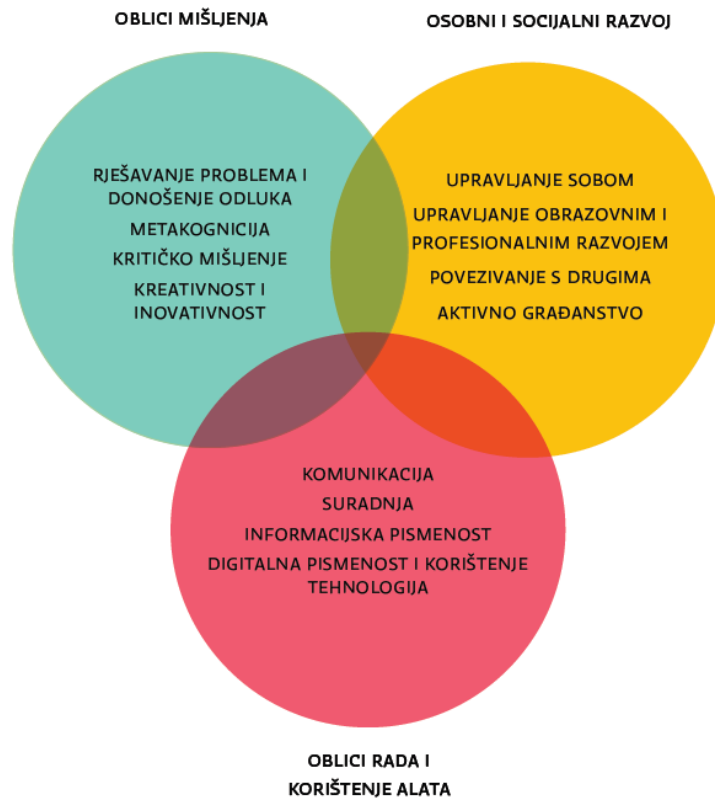
Cilj je kurikularne reforme uspostavljanje usklađenoga i učinkovitog sustava odgoja i obrazovanja cjelovitim kurikularnim i strukturnim promjenama da bi se:

- djeci i mladim osobama osiguralo korisnije i smislenije obrazovanje, u skladu s njihovom razvojnom dobi i interesima te bliže svakodnevnomu životu; obrazovanje koje će ih osposobiti za suvremeni život, svijet rada i nastavak obrazovanja
- učiteljima, nastavnicima, stručnim suradnicima i ostalim djelatnicima odgojno-obrazovnih ustanova osiguralo osnaživanje uloge i jačanje profesionalnosti, veću autonomiju u radu, kreativniji rad, smanjenje administrativnih obveza, motivirane učenike i smanjivanje vanjskih pritisaka
- roditeljima omogućila veća uključenost u obrazovanje djece i život vrtića i škole, dala jasno iskazana očekivanja, ponudilo objektivnije ocjenjivanje i vrednovanje, uputile smislene i češće povratne informacije o postignućima njihove djece
- društvu osigurala osnova za aktivno, odgovorno i konstruktivno djelovanje djece i mladih osoba u različitim zajednicama
- gospodarstvu omogućilo veću povezanost sa odgojno-obrazovnim sustavom i osnovu za konkurentnost.

5.2. Generičke kompetencije

Okvir nacionalnoga kurikulumu određuje generičke kompetencije kao kombinaciju znanja, vještina i stavova koji su preduvjet uspješnoga učenja, rada i života osoba u 21. stoljeću i osnova razvoja održivih društvenih zajednica i konkurentnoga gospodarstva Republike Hrvatske. Na temelju usporedbi i analize različitih kompetencijskih okvira generičke su kompetencije podijeljene u tri veće cjeline koje se trebaju odražavati i poticati u svim dijelovima nacionalnoga kurikulumu:

- Oblici mišljenja
- Oblici rada i korištenje alata
- Osobni i socijalni razvoj

Zahtjev odgojno-obrazovnog sustava Republike Hrvatske za razvojem generičkih kompetencija iz navedenih triju cjelina proizlazi iz promjenjivih uvjeta učenja, života i rada u 21. stoljeću. Izrazito brze i kontinuirane ekonomske, tehnološke, informacijske, društvene i demografske promjene mijenjaju načine na koje ljudi danas rade i žive. Odgojno-obrazovni sustav treba osigurati okruženje u kojemu će djeca i mlade osobe biti osposobljeni za život u 21. stoljeću, pružajući svima mogućnost stjecanja relevantnih iskustava učenja i usvajanje temeljnih i novih znanja, vještina i stavova koji će im omogućiti aktivno suočavanje sa zahtjevima suvremenoga informacijskog doba i prilagodbu promjenama.

5.2.1. Oblici mišljenja

U svim dijelovima Nacionalnoga kurikulumata potrebno je osigurati okruženje, poticaje i podršku za razvoj viših razina kognitivnoga funkcioniranja kod djece i mladih. Poseban se naglasak stavlja na stjecanje znanja, razvoj vještina i spremnosti djece i mladih osoba za:

- rješavanje problema

Odnosi se na prepoznavanje, analizu i aktivno pristupanje problemima u različitim područjima djelovanja i u različitim okruženjima. Podrazumijeva razmatranje, procjenu i odabir najprikladnijega i najučinkovitijega (uobičajenoga i/ili kreativnoga) pristupa rješavanju problema te njegovu primjenu u konkretnim situacijama, prilagođavajući pristupe u slučaju potrebe. Uključuje i samoprocjenu i samovrednovanje procesa i ishoda te spremnost djece i mladih osoba da pristupe problemima različite složenosti sa željom i uvjerenjem u postizanje uspjeha.

- donošenje odluka

Odnosi se na prepoznavanje, analizu i vrednovanje pojedinih mogućnosti djelovanja te na učinkovito razmatranje mogućih posljedica i učinaka, na povezivanje i interpretaciju informacija i argumenata, racionalno odlučivanje i preuzimanje odgovornosti za svoje odluke. Podrazumijeva kratkoročno, srednjoročno i dugoročno planiranje i postavljanje ciljeva te kritičku procjenu donesenih odluka.

- metakogniciju

Odnosi se na svjesnost i refleksiju o vlastitim procesima učenja i mišljenja te na aktivno planiranje i postavljanje ciljeva, nadgledanje i reguliranje kognitivnih aktivnosti tijekom procesa učenja, rješavanja problema, čitanja, pisanja itd., a podrazumijeva i samovrednovanje procesa i rezultata učenja i mišljenja. Uključuje također ideje i vjerovanja koja osoba ima o sebi i drugima kao onima koji uče i misle, o zadacima i o mogućim pristupima učenju i rješavanju problema, o uvjetima pod kojima se oni mogu koristiti, o kognitivnome funkcioniranju čovjeka, točnosti i valjanosti znanja i sl. Uz preuzimanje odgovornosti i inicijative za učenje te uz razvijen stav prema vrijednosti učenja i obrazovanja, metakognitivna znanja i vještine doprinose samoregulaciji učenja i primjeni naučenoga u novim situacijama učenja, što ih čini važnim preduvjetom cjeloživotnoga učenja, nastavka obrazovanja i rada.

- kritičko mišljenje

Odnosi se na sustavnu analizu i procjenu relevantnosti i valjanosti informacija i obrazloženja na kojima se temelji neka ideja i perspektiva, kao i na autonomno i odgovorno oblikovanje i izražavanje vlastitoga mišljenja temeljenoga na argumentima. Uključuje otvoreno preispitivanje, uspoređivanje, vrednovanje i zaključivanje o različitim (i vlastitim) mišljenjima i perspektivama, uzimajući u obzir kontekst, okolnosti, osobna i društvena vrijednosna načela i dr. Podrazumijeva sposobnost sinteze različitih informacija, kao i sposobnost jasnoga artikuliranja i izražavanja vlastite pozicije i njezina zagovaranja pred drugima. Važan dio kompetencije predstavlja spremnost na preispitivanje vlastite pozicije, uočavanje pristranosti u razmišljanju te mijenjanje pozicije na temelju novih, valjanih argumenata.

- kreativnost i inovativnost

Odnosi se na otvorenost prema novim idejama, raznolikim perspektivama i mogućnostima, na stvaranje novih i vrijednih ideja i ostvaraja, na analizu, razradu, kombiniranje, preradu i primjenu postojećih ideja, ostvaraja i aktivnosti na nove načine. Uključuje razvoj inovativnih i originalnih ostvaraja i procesa korištenjem novih tehnologija, a podrazumijeva da djeca i mlade osobe mogu razvijati i razmjenjivati nove ideje s drugima te implementirati zajedničke ideje u suradničkom radu. Podrazumijeva također da djeca i mlade osobe razumiju da kreativan rad donosi mnogo „skretanja“, neuspjelih pokušaja i pogrešaka, ali da prihvaćaju neizvjesnost i rizik, ustrajni su i samomotivirani nastavljati proces kako bi ostvarili kreativan doprinos području u kojemu djeluju. U kreativnome procesu oslanjaju se prije svega na vlastitu imaginaciju i vlastite kreativne resurse, a proces rada ispunjen je isprobavanjem različitih pristupa i strategija te eksperimentiranjem s idejama, modelima, simulacijama itd.

Navedene oblike mišljenja potrebno je i moguće poticati na svim razinama i u svim vrstama odgoja i obrazovanja od ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja do svih vrsta srednjoškolskoga odgoja i obrazovanja.

5.2.2. Oblici rada i korištenje alata

Pod utjecajem globalizacijskih procesa i brzoga znanstvenog i tehnološkog razvoja, osobito informacijskoga, javljaju se novi alati i oblici rada koje treba aktivno poticati i razvijati u odgojno-obrazovnome sustavu Republike Hrvatske. Suvremeni društveni život i svijet rada podrazumijevaju intenzivnu komunikaciju i suradnju – razmjenu informacija, iskustava i ideja te uključivanje i sudjelovanje u različitim zajedničkim aktivnostima. Od iznimne je važnosti učinkovito služenje različitim jezicima, informacijama i tehnologijama kao preduvjetom osobnoga i društvenoga razvoja. U svim dijelovima nacionalnoga kurikuluma potrebno je osigurati okruženje, poticaje i podršku za razvoj komunikacije, suradnje, informacijske i digitalne pismenosti i podršku za uporabu tehnologije.

Naglašava se usvajanje znanja, razvoj vještina i spremnosti djece i mladih osoba za:

- komunikaciju

Odnosi se na učinkovito korištenje simbola i jezika u različitim okruženjima kao komunikacijskih alata kojima se djeca i mlade osobe izražavaju i razmjenjuju i dijele ideje, spoznaje i iskustva s drugima, izravno, ali i različitim medijima i u različitim oblicima. Aktivno slušaju kako bi razumjeli ideje, vrijednosti, stavove i namjere drugih, a vlastite poruke prenose na jasan i odgovoran način uz poštivanje sugovornika i vodeći računa o kontekstu. Razumiju kako se i u koje svrhe poruke oblikuju i razumiju osobne i društvene čimbenike u interpretaciji poruka. Komuniciraju s različitim ciljevima i s različitim vrstama sugovornika, primjenjujući komunikacijske alate koji odgovaraju pojedinoj svrsi i prilici. Procjenjuju učinkovitost pojedinih komunikacijskih kanala, medija, alata i tehnologija i prepoznaju kako izbor jezika, simbola i znakova doprinosi interpretaciji i učinku poruke.

- suradnju

Odnosi se na mogućnost ostvarivanja učinkovite suradnje u različitim okruženjima i u raznolikim timovima. Podrazumijeva prepoznavanje individualnih uloga u timovima, razumijevanje važnosti postavljanja zajedničkih ciljeva i preuzimanja inicijative u osmišljavanju i ostvarivanju zajedničkih aktivnosti, ali i međusobnoga uvažavanja i pomaganja u zajedničkom radu. Uključuje spremnost na kompromise radi postizanja zajedničkoga cilja, kao i preuzimanje odgovornosti za zajednički rad i njegove ishode, uvažavajući pritom individualne doprinose.

- informacijsku pismenost

Odnosi se na učinkovit pristup različitim izvorima informacija i različitim informacijama djece i mladih osoba, koje ih kritički vrednuju, procjenjuju, interpretiraju i odabiru i njima se svrhovito, odgovorno i kreativno koriste u različitim situacijama učenja i rješavanja problema. Za pretragu, prikupljanje, organiziranje, vrednovanje, korištenje, upravljanje i razmjenu informacija posebno je značajno korištenje informacijske i komunikacijske tehnologije i digitalnih alata. Podrazumijeva da djeca i mlade osobe razumiju etička i pravna pitanja povezana s pristupom i korištenjem informacija i da zagovaraju etičku i odgovornu uporabu informacija.

- digitalnu pismenost i korištenje tehnologija

Odnosi se na to da djeca i mladi poznaju tehnologije i njihove mogućnosti korištenja radi postizanja određenih ciljeva, da razumiju etičke i socijalne dvojbe povezane s uporabom tehnologije i da se prikladno i učinkovito koriste računalnim aplikacijama, internetom i medijima za stvaranje i prikazivanje informacija i medijskih ostvaraja. Djeca i mlade osobe koriste se digitalnim medijima i alatima za istraživanje i organiziranje informacija, za upravljanje projektima, za rješavanje problema i za komunikaciju i suradnju.

5.2.3. Osobni i socijalni razvoj

Uvažavajući jedinstvenost svake osobe i potrebu za uravnoteženim i sveobuhvatnim razvojem djece i mladih osoba, na svim je razinama i u svim vrstama odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj potrebno razvijati cjelovitost osobe, pridonositi razvoju njihovih potencijala i ostvarenju osobne dobrobiti, ali i poticati kvalitetne međuljudske odnose te društvenu i građansku odgovornost. U odgojno-obrazovnome sustavu posebno je važno osposobiti djecu i mlade osobe za upravljanje vlastitim obrazovnim i profesionalnim putevima. Ovim kompetencijama na svim se razinama i u svim vrstama odgoja i obrazovanja, u različitim područjima kurikulumu i u različitim nastavnim predmetima promiču vrijednosti Okvira nacionalnog kurikulumu.

Naglašava se usvajanje znanja, razvoj vještina i spremnosti djece i mladih osoba za:

- upravljanje sobom

Odnosi se na to da djeca i mlade osobe oblikuju pozitivnu sliku o sebi i razvijaju osjećaj kompetentnosti za različite aktivnosti i učinkovitosti u različitim aktivnostima i područjima djelovanja. Samopoštovanje, osjećaj sigurnosti i povjerenja u druge omogućuje uspješno i produktivno sudjelovanje u obiteljskome, školskome i društvenome okruženju. Djeca i mlade osobe sposobni su postaviti izazovne osobne ciljeve, planirati i provoditi osobne aktivnosti i samovrednovati ih te po potrebi prilagođavati. Sposobni su uvažiti povratne informacije drugih i promijeniti vlastito ponašanje. Usmjereni su na ovladavanje područjima učenja i rada i na napredovanje. Uz prilagodljivost različitim ulogama i okruženjima, pokazuju samoinicijativnost i u značajnoj su mjeri sposobni prihvatiti neizvjesnost i složenost pojava prirodnoga i društvenoga svijeta. Imaju razvijene strategije suočavanja sa stresom i samoreguliranja vlastitih emocija i motivacije. Odgovorni su prema sebi i drugima, pokazuju integritet u svojem djelovanju i posvećeni su zdravim, odgovornim i etičkim odlukama.

- upravljanje osobnim i profesionalnim razvojem

Odnosi se na to da djeca i mlade osobe razumiju vrijednost obrazovanja i važnost učenja kao cjeloživotnoga procesa, svjesni su svojih potencijala i mogućnosti njihove primjene posvećeni su vlastitom razvoju i napredovanju. Pri planiranju budućih ciljeva i nastavka obrazovanja zauzimaju aktivnu poziciju u istraživanju različitih obrazovnih i profesionalnih mogućnosti, pritom se oslanjaju na valjane informacije, iskustva i vlastite vrijednosti i donose utemeljene i racionalne odluke uz pomoć i podršku obitelji i prijatelja, učitelja i drugih odgojno-obrazovnih stručnjaka. Sposobni su ne samo oblikovati planove nego ih i provesti i prilagođavati se novim okolnostima.

- povezivanje s drugima

Odnosi se na to da su djeca i mladi u prikladnim i učinkovitim interakcijama s različitim grupama ljudi u različitim okruženjima. Sposobni su aktivno slušati, razumjeti različite perspektive, graditi s različitim ljudima odnose temeljene na otvorenosti i povjerenju, dijeliti ideje i pregovarati, surađivati pri osmišljavanju ideja i rješavanju problema. Poštuju vrijednosti i uvjerenja drugih, razumiju temeljna društvena načela i svjesni su vlastitih prava i obveza, mogu preuzeti različite uloge u pojedinim situacijama. Odlučuju autonomno, odgovorni prema sebi i prema društvu, i djeluju sa sviješću o posljedicama vlastitih riječi i ponašanja na druge. Sposobni su konstruktivno i nenasilno rješavati sukobe u međuljudskim odnosima.

- aktivno građanstvo

Odnosi se na prikladan doprinos djece i mladih osoba zajednici, sudjelovanje u odlučivanju u različitim okruženjima (npr. u obitelji, u razrednome odjelu, u školi i šire) te na aktivnu uključenost u lokalne, regionalne, nacionalne i globalne zajednice. Djeca i mlade osobe pokazuju osobnu, socijalnu i građansku odgovornost, grade odnose s drugima, preuzimaju obveze i uloge u zajednicama, razvijaju osjećaj pripadnosti različitim zajednicama i doprinose dobrobiti i napretku tih zajednica. Dobro su upoznati s globalnim izazovima i kretanjima, sposobni su procijeniti utjecaj političkih odluka i ljudske aktivnosti na gospodarstvo i okoliš i zagovaraju izbore i aktivnosti koji doprinose održivosti različitih socijalnih, kulturnih, prirodnih i drugih zajednica. Imaju razvijenu svijest o važnosti demokracije i posvećeni su demokratskim idealima pa razumiju i poštuju ljudska i dječja prava, uloge i odgovornosti. Imaju razvijenu multikulturalnu i interkulturalnu pismenost koja im omogućuje da uvažavaju različitosti, odgovorno se odnose prema drugima i drugačijima i da surađuju u različitim okruženjima. Prepoznaju, osuđuju i suprotstavljaju se svim oblicima nasilja.

5.3. Struktura dovisokoškolskoga sustava odgoja i obrazovanja

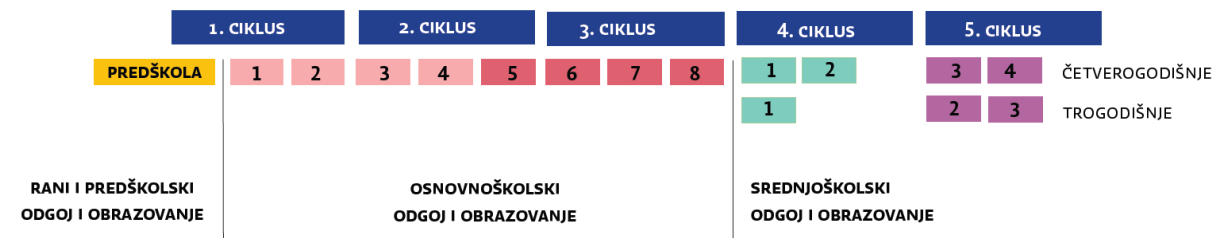
Dovisokoškolski sustav odgoja i obrazovanja u Republici Hrvatskoj organizira se na tri odgojno-obrazovne razine: na razini ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja, na razini osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja i na razini srednjoškolskoga odgoja i obrazovanja.

Zakon o predškolskome odgoju i obrazovanju (2014.) određuje da je program predškole obvezni program odgojno-obrazovnoga rada s djecom u godini prije polaska u osnovnu školu. Ostali programi ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja nisu obvezni. Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje obvezni su za svu djecu i mlade osobe. Srednjoškolski odgoj i obrazovanje u Republici Hrvatskoj nisu obvezni, a razlikuju se strukovno obrazovanje, gimnazijsko obrazovanje i umjetničko obrazovanje. Posebnosti pojedine razine i vrste odgoja i obrazovanja određene su Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, Nacionalnim kurikulumom za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje, Nacionalnim kurikulumom za strukovno obrazovanje, Nacionalnim kurikulumom za gimnazijsko obrazovanje i Nacionalnim kurikulumom za umjetničko obrazovanje.

5.3.1. Odgojno-obrazovni ciklusi

Nacionalni okvirni kurikulum (2011.) bio je prvi dokument odgojno-obrazovne politike u kojemu su određeni odgojno-obrazovni ciklusi koji su obuhvaćali nekoliko godina učenja i poučavanja, a bili su usklađeni s ciljevima kurikuluma i razvojnom dobi djece i mladih osoba. Određivanje odgojno-obrazovnih ciklusa omogućuje cjelovitije zahvaćanje razvoja djece i mladih osoba, uvažavajući razlike u njihovim sposobnostima i razvojnim putovima. Posebno su važni u procesu kurikularnoga planiranja i programiranja jer mogu predstavljati cjeline za određivanje odgojno-obrazovnih očekivanja i ishoda, za određivanje napretka djeteta i mlade osobe, za vrednovanje ostvarenosti očekivanja i usvojenosti ishoda i za planiranje i organizaciju odgojno-obrazovnoga procesa. Na tragu određenja u Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014.) odgojno-obrazovni ciklusi određuju se djelomično drukčije nego u Nacionalnome okvirnom kurikulumu (2011.).

Okvir nacionalnoga kurikuluma određuje rani i predškolski sustav odgoja i obrazovanja kao cjelovit odgojno-obrazovni ciklus i pet odgojno-obrazovnih ciklusa u osnovnoškolskome i srednjoškolskome odgoju i obrazovanju koji obuhvaćaju razdoblje od predškole do svih vrsta srednjoškolskoga obrazovanja kako za postojeću strukturu odgoja i obrazovanja (predškola + osmogodišnja osnovna škola + postojeće trajanje srednje škole (1+ 8 + 3/4)) tako i za onu predviđenu strukturnim promjenama iskazanim u Strategiji obrazovanja, znanosti i tehnologije (devetogodišnja osnovna škole i postojeće trajanje srednje škole (9 + 3/4)).

Odgojno-obrazovni ciklusi u postojećoj strukturi do visokoškolskoga odgoja i obrazovanja

1. ciklus (predškola; 1. i 2. razred osnovne škole) uključuje posljednju godinu pohađanja dječjega vrtića ili godinu dana obvezne predškole (za djecu koja nisu obuhvaćena višegodišnjim programom ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja) i prva dva razreda osnovne škole. Predškola je dio ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja i odvija se u dječjim vrtićima, a samo u iznimnim slučajevima u osnovnim školama. Predškola se izvodi u skladu s vrijednostima i načelima ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja. Učenje i poučavanje obveznih nastavnih predmeta u 1. i 2. razredu osnovne škole organizirano je u obliku razredne nastave, s iznimkom nastave stranoga jezika. Nastavu izbornih nastavnih predmeta provode predmetni učitelji. Odgojno-obrazovni proces u 1. i 2. razredu osnovne škole obilježen je visokom razinom integriranosti. Odgojno-obrazovni ciklus, između ostaloga, služi povezivanju ranoga i predškolskoga i osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja.

2. ciklus (3. – 5. razred osnovne škole) uključuje odgojno-obrazovni proces u 3., 4. i 5. razredu osmogodišnje osnovne škole. U 3. i 4. razredu prevladava razredna nastava, dok se od 5. razreda poučavanje i učenje organizira kao predmetna nastava. Ovakvim određenjem ciklusa omogućuje se lakši prijelaz iz razredne u predmetnu nastavu. Zajednički se određuju odgojno-obrazovna očekivanja i ishodi na razini područja kurikuluma i kurikuluma međupredmetnih tema.

3. ciklus (6. – 8. razred osnovne škole) uključuje odgojno-obrazovni proces u 6., 7. i 8. razredu osmogodišnje osnovne škole i podrazumijeva isključivo predmetnu nastavu. Na srednjoškolskoj razini određena su dva odgojno-obrazovna ciklusa, ovisno o trajanju srednjoškolskih programa.

4. ciklus

- četverogodišnji srednjoškolski programi

U gimnazijama i četverogodišnjim strukovnim programima 4. ciklus uključuje odgojno-obrazovni proces u 1. i 2. razredu srednje škole.

- trogodišnji srednjoškolski programi

U trogodišnjim strukovnim programima 4. ciklus uključuje odgojno-obrazovni proces u 1. razredu srednje škole.

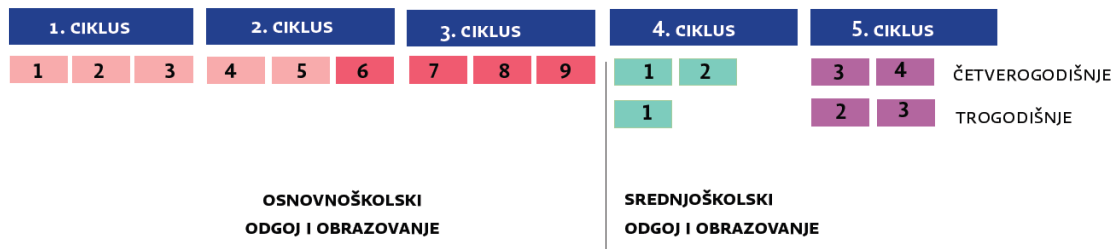
5. ciklus

- četverogodišnji srednjoškolski programi

U gimnazijama i četverogodišnjim strukovnim programima 5. ciklus uključuje odgojno-obrazovni proces u 3. i 4. razredu srednje škole.

- trogodišnji srednjoškolski programi

U trogodišnjim strukovnim programima 5. ciklus uključuje odgojno-obrazovni proces u 2. i 3. razredu srednje škole.

Odgojno-obrazovni ciklusi nakon strukturne transformacije–devetogodišnja osnovna škole i postojeće trajanje srednje škole (9 + 3/4)

Na razini osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja u devetogodišnjoj osnovnoj školi određena su tri trogodišnja odgojno-obrazovna ciklusa (1. – 3. razred; 4. – 6. razred; 7. – 9. razred) te se zadržava postojeća struktura ciklusa na srednjoškolskoj razini. U skladu sa Strategijom obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014.) razredna se nastava odvija od 1. do 5. razreda devetogodišnje osnovne škole. Rani i predškolski odgoj i obrazovanje i dalje čini jedinstven odgojno-obrazovni ciklus.

5.4. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

5.4.1. Uvod (cilj i namjena kurikuluma predškole)

Predškola je dio formalnog sustava odgoja i obrazovanja Republike Hrvatske i predstavlja početni obvezatni institucionalni oblik odgoja i obrazovanja za svu djecu u godini dana prije upisa u osnovnoškolski odgoj i obrazovanje. Provođi se s djecom koja su polaznici dječjeg vrtića tako da je integrirana u redoviti vrtićki kurikulum te za djecu koja nisu polaznici dječjeg vrtića, također u dječjem vrtiću. U iznimnim uvjetima moguće je organizirati predškolu u drugačijim uvjetima, sukladno zakonskim odrednicama, uz osiguran primjeren odgojno-obrazovni standard.

Kurikulum predškole integralni je dio Nacionalnoga kurikuluma za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (NKRPOO), iz njega proizlazi i na njega se nadovezuje.

Dobrobit djece, pedagoška promišljenost i svrhovitost značajke su kurikuluma predškole. Polazište i teorijski okvir kurikulumu predškole suvremeno je viđenje djeteta kao:

- cjelovite i kreativne osobe s osobitim stvaralačkim i izražajnim potencijalima
- aktivnog sudionika osobnog razvoja, istraživača i stvaratelja znanja
- socijalnog subjekta sa specifičnim potrebama, pravima i kulturom
- aktivnoga građanina.

Kurikulum predškole provodi odgajatelj, a u iznimnim slučajevima drugi stručnjak osposobljen za razumijevanje posebnosti ranog i predškolskog odgoja i ostvarivanje odgojno-obrazovnog rada s djecom predškolske dobi.

Uključivanje djece u predškolu organizira se u redovitim boravcima vrtića (5-satnim do 10-satnim programima). Postoji li mogućnost, predškolu je poželjno organizirati u sklopu dobno heterogenih odgojnih skupina (mješovitih odgojnih skupina). Iznimno, ako drugačije nije moguće, obvezno uključivanje djece u godini pred školu organizira se kao kraći boravak. Duljina (dnevno trajanje) uključenosti djece u predškolu ustrojava se na temelju postojeće kalendarske godine u dnevnom trajanju od 3 sata. Stalnost odgajatelja odgojne skupine i angažiranost stručnih suradnika može doprinijeti kvaliteti odgojno-obrazovnog procesa.

Kurikulum predškole temelji se na jednakim polazištima, ciljevima, vrijednosnim orijentacijama, načelima i oblicima rada kao i kurikulum vrtića i ne sadrži elemente „školifikacije“ u bilo kojem obliku. Namjena mu je:

- osiguranje cjelovitih iskustava igre i učenja u zajednici vršnjaka
- stjecanje kvalitetnih iskustava institucijskog odgoja i obrazovanja
- razvoj emocionalne i socijalne sigurnosti
- razvoj kompetencija u dijalogu s okruženjem, drugom djecom i odraslima.

Time se potiče cjelovit razvoj djeteta i olakšava uključivanje djece u osnovnoškolski odgoj i obrazovanje.

Tako se osigurava pravo svakog djeteta na jednaku polazišnu poziciju ulaskom u prvi odgojno-obrazovni ciklus. Navedeno podrazumijeva osiguravanje jednakih odgojno-obrazovnih mogućnosti svoj djeci, što uključuje razvoj inkluzivne kulture predškolske ustanove u kojoj se uvažavaju razvojne, kulturološke, jezične i etničke različitosti djece i odraslih, potiče socijalna kohezija i osigurava razumna prilagodba i pristupačnost učinkovitih mjera potpore djeci s teškoćama i darovitoj djeci, kao i djeci i obiteljima iz različitih društvenih skupina i okruženja (siromašnoj djeci, djeci iz etničkih manjinskih skupina i dr.).

Temeljna je zadaća kurikuluma predškole poticanje razvoja kompetencija djece stvaranjem stimulativnog socijalnog i prostorno-materijalnog okruženja te pružanja izravne i neizravne podrške cjelovitom razvoju djece: tjelesnom, jezičnom, spoznajnom, socijalnom i emocionalnom. Igrom, istraživanjem, učenjem i izražavanjem potiče se razvoj mišljenja na višim kognitivnim razinama poput kritičkog mišljenja, rješavanja problema, kreativnosti, inovativnosti i metakognicije, jača samopoštovanje i samopouzdanje, potiče razvoj emocionalnih kompetencija, planiranja i upravljanja osobnim razvojem, razvoj komunikacije (jezične kompetencije i početne pismenosti) kao alata te socijalnih kompetencija kao procesa socijalizacije, razvoja timskog rada i suradničkih odnosa.

5.4.2. Partnerstvo s obitelji u predškoli

Uključivanje svih članova (šire) obitelji (roditelja, djece, baka i djedova) u odgojno-obrazovni proces višestruko je opravdano, ali pravo na informiranje i odlučivanje o dječjem odgoju i obrazovanju te optimalnim postupcima i uvjetima odrastanja primarno su pravo i obveza roditelja, odnosno staratelja djeteta. Partnerstvo kao viša razina suradničkih odnosa podrazumijeva ravnopravan odnos roditelja i stručnih djelatnika u svim aspektima odgoja i obrazovanja pri čemu roditelji imaju primarni utjecaj na život djece. Partnerski odnos podrazumijeva međusobno povjerenje, prihvaćanje i skrb, doživljaj i uvažavanje kompetencija drugih i njihovih vrijednosnih orijentacija te komunikaciju kao operativnu dimenziju odnosa, a prepoznatljivo je u različitim oblicima sudjelovanja roditelja

5.4.3. Prelazak iz predškole u osnovnu školu

Prelazak djeteta iz predškole u osnovnu školu planira se i ostvaruje u suradnji dječjeg vrtića i škole. Suradnja odgojno-obrazovnih ustanova osigurava kontinuitet odgoja i obrazovanja, olakšava prelazak djeteta u sustav osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja. Kvalitete kurikuluma predškole i osnovne škole te dugoročna dobrobit djeteta izravno je povezana s poštivanjem različitosti i uvažavanjem raznolikih kultura zajednica odrastanja, povezanosti odgojno-obrazovnih razina i institucija te stalnim prilagođavanjem svih odgojno-obrazovnih sudionika i procesa razvojnim mogućnostima i potencijalima svakog djeteta.

Suradnja i partnerstvo prepoznatljivi su kroz višestruke međusobne posjete djece i odgojno-obrazovnih radnika vrtića i škole, suradnički dijalog stručno-razvojne službe vrtića i škole i roditelja te aktivnosti prelaska i povezivanja obitelji, vrtića i škole. Kurikulum predškole zagovara dijalog s okruženjem, drugom djecom i odraslima - stručnim zaposlenicima (poglavito odgajateljima), ali i drugim osobama koje prirodom posla (primjerice pomoćno osoblje) ili stručnim kompetencijama (primjerice stručnjaci izvan ustanove) mogu doprinijeti cjelovitu razvoju djece.

5.5. Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje

5.5.1. Uvod

Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje polazišni je dokument obveznoga obrazovanja u Republici Hrvatskoj kojim se omogućava razvijanje generičkih kompetencija bitnih za ostvarivanje osobnih potencijala, nastavak obrazovanja i cjeloživotno učenje koje je temelj aktivnoga i odgovornoga sudjelovanja u društvu. Zasniva se na razvojnim odgojno-obrazovnim tendencijama u Europi i svijetu te hrvatskoj obrazovnoj tradiciji i odgojno-obrazovnim dokumentima Republike Hrvatske. Uvažava rad svih stručnjaka koji su proteklih godina radili na unaprjeđenju hrvatskoga odgojno-obrazovnog sustava i preuzima određena dobra rješenja iz već započelih vrijednih pokušaja i inicijativa.

Cjelovitoj kurikularnoj reformi prethodi Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja 2005.-2010., Nastavni plan i program za osnovnu školu (2006.) i Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje (2011.). Kurikulumski pristup usmjeren na odgojno-obrazovne ishode učenja započeo je Nacionalnim okvirnim kurikulumom. Time su stvoreni temelji za osmišljavanje i provođenje cjelovitih promjena u odgojno-obrazovnome sustavu na nacionalnoj razini.

Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014.) polazište je Cjelovite kurikularne reforme uključujući i izradu Nacionalnoga kurikuluma za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje. Temeljne postavke Cjelovite kurikularne reforme opisane su u Okviru nacionalnoga kurikuluma s kojim su usklađeni nacionalni kurikulumi za sve razine odgoja i obrazovanja kao i predmetni kurikulumi. Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje također je usklađen i povezan s Okvirom za vrednovanje procesa i ishoda učenja u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske, Okvirom za poticanje i prilagodbu iskustava učenja te vrednovanje postignuća djece i učenika s teškoćama te Okvirom za poticanje iskustava učenja i vrednovanje postignuća darovite djece i učenika. Usklađen je i s Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje te s nacionalnim kurikulumima za srednjoškolsko obrazovanje i s njima čini koherentnu cjelinu.

5.5.2. Proces učenja i poučavanja

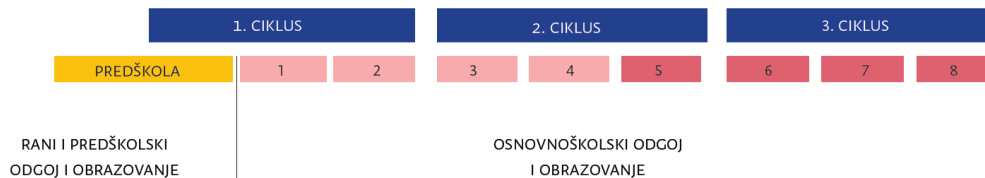
Osnovu učenja čini proces kojim učenik aktivno konstruira i nadograđuje svoja znanja i vještine, ali i oblikuje vrijednosti. U procesu poučavanja učenicima se aktivnim sudjelovanjem u učenju i preuzimanjem odgovornosti za proces učenja omogućava razvoj kompetencija, razvoj strategija učenja i osobni razvoj.

Učenik je u središtu odgojno-obrazovnoga procesa, a učenje se odvija u interakciji s učiteljem, ostalim učenicima, partnerima u odgojno-obrazovnome procesu (roditeljima, stručnjacima, širom zajednicom...), ali i samostalno u radu na odgojno-obrazovnim sadržajima. Uloga je učitelja stvaranje poticajnoga okruženja koje u što većoj mjeri omogućava različite vrste interakcije.

5.5.3. Odgojno-obrazovni ciklusi

Ciklusi odgojno-obrazovnog sustava su odgojno-obrazovna razvojna razdoblja učenika koja obuhvaćaju nekoliko godina školovanja tijekom određene odgojno-obrazovne razine. Odgojno-obrazovni ciklusi uvažavaju učenikove razvojne faze i imaju zajedničke odgojno-obrazovne ciljeve, odnosno očekivanja što sve učenik treba postići u određenoj razvojnoj ciklusu. Osnovnoškolski odgoj i obrazovanje traje osam godina, a dijeli se na tri odgojno-obrazovna ciklusa (slika 1.), pri čemu je u prvi ciklus uključeno i obvezno predškolsko obrazovanje koje se provodi u skladu s Nacionalnim kurikulumom za rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

Ciklusi osnovnoškolskoga odgoja i obrazovanja podijeljeni su na taj način kako bi se učenicima olakšala prilagodba na zahtjeve odgojno-obrazovnog sustava u skladu s njihovom razvojnom dobi. Naime, u dobi kad učenici polaze u školu (6-7 godina), te u dobi kad prelaze iz razredne u predmetnu nastavu (10-11) godina, dolazi do značajnoga razvoja sposobnosti koje učenicima omogućavaju da svladaju sve veće zahtjeve koji se pred njih postavljaju. Međutim, razvoj svih učenika nije i ne može biti u potpunosti vremenski usklađen. Također se učenici razlikuju i u svojim mogućnostima prilagodbe na nove zahtjeve. Zbog svega toga neki se učenici susreću s problemima prilagodbe u razdoblju polaska u školu te prelaska iz 4. u 5. razred. Planiranjem odgojno-obrazovnog sustava na predloženi način uskladit će se očekivanja koja se pred djecu stavljaju u predškolskoj razdoblju i u prvim razredima osnovne škole, ali i očekivanja prije i poslije prijelaza učenika iz razredne u predmetnu nastavu, što bi te prijelaze trebalo učiniti jednostavnijim i lakšim i za učenike i za učitelje.

5.6. Zaključak

Bitan aspekt uspješne provedbe nacionalnog kurikuluma postaje arhitektura. Kakve moraju biti nove odgojno-obrazovne ustanove koje su projektantska zadaća arhitekata? Sljedeći korak u uspješnoj provedbi kurikuluma na novim prostorima, uvelike je definiranje prostornih okvira koji mogu upiti i odgajati djecu i mlade u skladu s nacionalnim kurikulumom koji je ponajviše orijentiran teorijskim obrazovnim ciljevima. Što to znači u stvarnosti, na stvarnom prostoru i na koji način olakšati njezinu provedbu?

Zadaća arhitekta postaje da na što bolji način osmisli prostorne okvire novih odgojno-obrazovnih ustanova koji bi pridonijeli uspješnijem provođenju kurikularnih mjera. Arhitektura je ono gdje će se predložene mjere provoditi, te zasigurno ima utjecaja da li će provođenje biti uspješno i ugodno ili će rezultat predloženih mjera biti samo nove odgojne i obrazovne metode u postojećim neadekvatnim okvirima. Time će djeca i mladi osjetiti samo promjenu u slušanju i provođenju, bez promjena u svom okruženju.

Što se tiče samog odgojno-obrazovnog procesa u predškolskom odgoju, bitnu stavku čini boravak i uključivanje članova obitelji u izravni odgojno-obrazovni proces u vrtiću. Buduće ustanove moraju na adekvatan način primiti grupu roditelja, omogućiti mjesta za edukaciju roditelja, predavanja, radionice, rad u grupama s djecom, radionice, grupe potpore itd.

U skladu s načelima učenja i poučavanja osnovnoškolski odgoj i obrazovanje treba pružiti punu podršku svakom učeniku u kognitivnom, emocionalnom, socijalnom, estetskom i tjelesnom razvoju za ostvarivanje vlastitih potencijala. Stoga je zadaća osnovne škole stvoriti okruženje za učenje koje potiče osobni i profesionalni rast i učenje, odnosno cjeloviti razvoj primjeren dobi i individualnim potrebama svakoga učenika.

Školsko okruženje treba biti pozitivno, utemeljeno na dobrim međuljudskim odnosima, međusobnom pomaganju, uvažavanju i poštovanju. Kvalitetno okruženje za učenje i poučavanje mora omogućavati fizičku, psihičku i društvenu sigurnost u skladu sa zdravstvenim standardima, a utemeljenim na vrijednostima i načelima kurikuluma. Fizičko okruženje za učenje i poučavanje odnosi se na funkcionalno i estetski uređenu školsku zgradu i školski okoliš. Osim učioničke nastave, nastava se može održavati i izvan školske zgrade, u raznim okruženjima koja su primjerena i poticajna za odgojno-obrazovni proces, npr. prirodna, kulturna, znanstvena, sportska, gospodarska, virtualna i druga okruženja. U sustavu osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja povećava se broj ustanova koje rade u jednoj smjeni. U osnovnim školama koje rade u jednoj smjeni potrebno je uvesti produženi boravak da bi se

omogućilo provođenje novih programa u skladu s interesima i potrebama učenika i roditelja. Potrebno je također voditi računa o mogućnosti organizacije rada i tijekom školskih praznika. Bitno je naglasiti da nova odgojno-obrazovna ustanova ne bi smjela biti samo ustanova za odgoj i obrazovanje. Ona mora biti centar mjesta, centar lokalne zajednice, mjesto življenja i okupljanja, ona mora biti kuća djece i mještana, kuća koja će odgajati djecu i utjecati na njihovo odrastanje.

6. PROSTOR NOVIH MOGUĆNOSTI

Kako djeca od povijesti do danas doživljavaju školu? Kao veselo, zanimljivo mjesto puno zanimljivih razgovora, otkrića i izazova? Ili kao mjesto vježbanja discipline gdje je forma počesto važnija od sadržaja? Škole su oduvijek bile ogledalo društva i obrazovale su i odgajale djecu na način koji je bio sukladan potrebama i vrijednostima tog istog društva. Danas živimo u vremenu cjeloživotnog učenja i novih medija koji umnogome olakšavaju pristup informacijama, obrazovanju i komunikaciji, no škole se nisu ni sadržajno, ni prostorno značajno promijenile. Frontalnu nastavu i razredno-satni sustav, koji značajno određuju i pedagoški pristup, kao i prostorni konstrukt tradicionalne škole – od njenih početaka kada je Marija Terezija uvela obavezno školovanje na teritoriju Habsburške monarhije pa do današnjih dana – koncipirao je u 17. stoljeću Jan Amos Komensky, veliki češki pedagog, reformator školstva i utemeljitelj didaktike. U ono doba to su bile prilično revolucionarne i napredne zamisli.

Model je dobro funkcionirao i u društvima transformiranim prvom i drugom industrijskom revolucijom u kojima standardizacija, racionalnosti, produktivnost, efektivnost i organizacija rada s masovnom produkcijom robe na pokretnoj vrpici, igraju važnu ulogu. Shodno tome, svrha i cilj obrazovanja usmjeravali su se prema izobrazbi, proizvodnji ljudi sposobnih za precizne strukovne poslove te upravljanje novim strojevima i tehnologijama. Škole se i organiziraju kao tvornice prateći potrebe industrijaliziranog društva u kojem princip pokretne vrpce standardizira arhitekturu, uvodi strogu podjelu djece po godištima (kao da je datum proizvodnje osnovna odrednica učenika), znanja po predmetima te vremena u cjelinama od 45-50 minuta. Tempo rada i savladavanja znanja određuje nastavnik vođen standardima linearno koncipiranih vremenskih odsječaka.

U međuvremenu, naš je zapadni svijet doživio i treću industrijsku revoluciju – digitalizaciju i telekomunikacije te se deklarira kao društvo znanja – u smislu da individualno i kolektivno znanje postaje osnova ekonomskog napretka i socijalne kohezije. Kritičari tvrde da današnja škola nije u stanju odgovoriti na potrebe postindustrijskog, posttradicionalnog i multikulturalnog društva. Način učenja temeljen na linearnom pamćenju gomile podataka, koji i ovako i onako brzo zastarijevaju, ne zadovoljava novu paradigmu obrazovanja – organizaciju učenja, dijeljenje znanja – gdje je fokus stavljen na vježbanje konstruiranja znanja i sposobnost samostalnog pronalaženja istog. Učenje je danas više nego ikada temeljeno na dijalogu, simultanosti, kritičkom promišljanju, isprobavanju, promatranju iz različitih perspektiva te rekonstruiranju i istraživanju. Projektni rad u manjim, heterogenim grupama omogućuje učenicima da na individualan način, na različitim razinama i različitim metodama, poštujući vlastite različite vrste inteligencije u procesno orijentiranom radu stječu znanje, odnosno razumijevanje za određenu materiju.

To novo razumijevanje nastave i učenja uvjetuje i novi vremensko prostorni okvir, nadilazeći dosadašnju operativnu strukturu koja vrlo jasno propisuje kada (raspored sati) i gdje u prostoru (razredu) se predaje i uči. Isto tako, postavlja se pitanje o nužnosti i svrhovitosti formiranja razreda kao tijela sastavljenog od 25-30 tipičnih učenika.

Postoji li uopće taj tipični učenik? Ne bi li bilo bolje razrede/grupe formirati kao socijalnu kategoriju – zajednicu koja djecu i roditelje prati kao konstanta u školovanju, a samo učenje se odvija u drugačijim manjim grupama, koje se slobodnije i stvaraju i raspuštaju. Na koji način arhitektura može podržati novu školu? Kako trebaju izgledati prostori koji jačaju djecu, koji potiču proaktivno ponašanje te olakšavaju i samostalni / individualni i zajednički rad u heterogenim grupama?

U tom procesu ispitivanja i traženja ne započinje se nužno od ničice, nego se propituju iskustva i razmišljanja dosadašnjih reformatorskih ideja i modela. Iako je normativni standard kraja 19. i 20. stoljeća bila tradicionalna škola sa svim njenim klasičnijim i modernijim varijacijama, kontinuirano su se pojavljivale nove ideje i pedagoški koncepti koji su djelomično kao manjinski program, s manje ili više uspjeha bili i arhitektonski realizirani. Ti otkloni od tradicionalnog modela svoje su zamahe imali u 30-im i 70-im godinama prošlog stoljeća i značajno su utjecali i na laganu transformaciju tradicionalne strukture škole. Koncentracijom na sintezu najznačajnijih prostornih i arhitektonskih karakteristika alternativnih modela obrazovanja iz povijesti, koje su i danas relevantne, možemo predočiti nove smjernice u razvoju arhitekture škole, koje već jesu ili postaju novi standard u nekim europskim zemljama, prvenstveno u Skandinaviji i odnedavno u Austriji. Prema talijanskom pedagogu Lorisu Malaguzziu, začetniku Reggio pedagogije, prostor preuzima ulogu trećeg pedagoga, uz drugog u ulozu učitelja i prvog u ulozu učenika. Kada se govori o školama, odnosno zgradama za odgoj i obrazovanje, ovo je jedna od najcitatiranih rečenica u zadnja dva desetljeća. I pedagogi i arhitekti zalažu se za novu prostornost koja se ne bavi oblikovanjem učionice – prostorije za nastavu, već stvaranjem svijeta učenja koji što više treba nalikovati svakodnevnici. Alternativni modeli nastave kao Decroly, Montessori i Ptersen škola već u prošlom stoljeću dekonstruiraju klasičnu učionicu. Decroly model preferira manje nastavne prostore povezane s prirodom, a Open Air School Jana Duikera označila je malu revoluciju u arhitekturi škola. Nastala u bloku amsterdamske gradske matrice, odiše posebnom lakoćom i zanimljivom prostornom organizacijom. Na svakom katu smještene su dvije učionice s vanjskim prostorom, tako da u gustom gradskom okruženju svaka učionica ima optimalno osvjetljenje i prozračivanje te direktni izlaz na vanjski prostor – terasu za nastavu na otvorenom. Montessori pedagogija predstavlja koncept obrazovanja u čijem se središtu nalazi dijete, a čije je djelovanje opisano motom „pomozi mi da učinim sam“. Montessori pedagogija i didaktika zasnovana na principima radne škole, slobodnog odgoja i individualnog pristupa, ne treba učionice kodirane položajem školske ploče i principima frontalne nastave. Proces individualnog i grupnog rada ne odvija se samo u sobama povezanim/odijeljenim staklenim stijenama i mekim pregradama, već se prelijeva i u prostore između. Stubišta, središnji prostori, pomoćni prostori, niše, prozorske klupice, knjižnice i medijateke postaju mjesta na kojima se raspravlja, uči, razmišlja ili jednostavno odmara. Multifunkcionalni središnji prostor u Hertzbergerovim Montessori školama, koji zamjenjuje linearne koridore, raščlanjen je nišama, kodiran atmosferom dnevnog boravka te je danas već standardni dio prostorne organizacije školskih zgrada. Potpuno otvoreni, fleksibilni sistemi (open plan schools) bazirani na pedagogiji timске nastave, isprobani su 70-ih godina u Americi i Europi. Jedan od paradigmatičkih projekata tog tipa – Laborschule Bielefeld u Njemačkoj pruža dobar uvid u prednosti i mane tog sustava. Radikalni koncepti poput škole bez zidova, škole na svakom mjestu, zapravo dokidaju školu kao prostorni konstrukt te predlažu izvođenje nastave u svakom raspoloživom prostoru, bez obzira na njegovu prvotnu ili trenutnu namjenu. Ono što je u toj ideji i danas značajno i aktualno je promišljanje o utjecaju škole kao javne institucije na urbanu mrežu grada, odnosno mogućnosti dijeljenja s lokalnom zajednicom. Transformacija tradicionalne škole u novu školu 21. stoljeća nije više samo pitanje nove tipologije niti je isključivo u rukama i domeni arhitekata. Moguća je samo u kooperativnom procesu u kojem sudjeluju svi: pedagogi, djeca, arhitekti, roditelji, psiholozi, službenici ministarstva, teoretičari obrazovanja, građani...jednom riječju zajednica.

Hellerup škola u Kopenhagenu je toliko puta bila citirana te upotrijebljena kao referenca modernog pristupa obrazovnoj arhitekturi u 21.stoljeću. I to, s opravdanim razlogom. Hellerup škola je smještena u jednom dobrostojećem predgrađu Kopenhagena, otprilike 20 minuta vožnje vlakom od centra grada. Pohađa je oko 530 učenika između 6 i 15 godina i oni su najvažniji akteri ove priče. Cilj pedagoškog koncepta je razvitak njihovih kognitivnih i socijalnih sposobnosti, kao i razvoj osobnosti. Kompaktni kubični volumen u unutrašnjosti otvara se, tipološki gledano, u veliki troetažni jedinstveni prostor bez pregrada, organiziran oko zenitalno osvijetljenog zajedničkog središnjem predsooblja i predavaonice, nazvan Colosseum, koji služi kao prostor zajedništva, susreta, odnosno za raznolike priredbe, predavanja i slične masovne manifestacije. Istovremeno povezuje i ostale važne prostore: sportsku dvoranu, Kulinarium predviđen za domaćinstvo, Kulturium za kreativno – umjetničke predmete, Naturium za nastavu o prirodi i Universum – knjižnicu s čitaonicom i radnim prostorom opremljenim kompjutorima.

U ovoj školi nema učionica, nema klasičnog, a kamoli frontalnog učenja, ne postoje vremenske organizacijske jedinice od 45 minuta koje ritmiziraju slijed nastavnih sati. Ono čega ima je jedno potpuno drugačije razumijevanje obrazovnog pejzaža (learning landscape), koji je potpuno otvoren i natopljen atmosferom zajedništva i interakcijskog rada. Struktura prostora artikulirana je preko zatvorenih odjeljaka u koje su smješteni prostori za koncentrirani rad, pripremu nastavnika, sanitarne prostorije i spremišta. Nastava se odvija u grupama; velika grupa koja broji oko 100 učenika radi s timom učitelja i zauzima oko 330 – 400 m² površine tzv. home areas. Svaka grupa je podijeljena u manje, kojima su svakoj za sebe pridružene kolibe (Hutten) koje služe kao mjesta za mirni rad te za odmor djeci koja trebaju kratka razdoblja samoće. Jedine zidovima ograđene funkcije su one sanitarija, kao i timskog rada učitelja. Pomicanjem i kombiniranjem fleksibilnih pregrada prostor se lako prilagođava potrebama nastave. Ovaj prostorni konstrukt nastao je u intenzivnom, planersko – projektantskom dijalogu između arhitekata i pedagoga, kao i djece, koji se nastavlja i dalje. Nakon otvaranja škole i nekoliko mjeseci iskustva rada u takvom prostoru, paravani i pomični elementi dopunjavani su fiksnim pregradama u obliku policia za knjige. Važno je naglasiti da ovakva organizacija prostora rezultira kompaktnim obrazovnim pejzažom, u kojem prostori koji služe za komunikaciju zauzimaju samo oko 5% ukupne površine (u klasičnim školama taj se omjer penje i do 35 – 40%). Klasične škole imaju omjer 20 – 30 m² bruto površine po učeniku, Hellerup škola samo 11 m², kod čega je doživljaj prostora upravo obrnut. Hellerup škola je odličan primjer jednog suvremenog, participativnog modela planiranja, bez kojeg bi ovaj i slični projekti bili neizvedivi.

Arhitektonski okvir se mijenja na isti način kako se i traženje i skupljanje informacija prebacilo s listanja enciklopedija na pretraživanje interneta tražilicama novog informacijskog doba. Nova škola ne smije isijavati autoritet i ne smije se razlikovati od životnog prostora ljudi u mjestu. Slobodni prostori škole nesumnjivo će povećati ne samo područje fizičke aktivnosti već i misaone sposobnosti i duhovni horizont učenika (pa i nastavnika).

Promišljeni prostorni i materijalni koncept, direktne veze sa slobodnim prostorom, različite toplotne i visinske zone te dnevno svjetlo iz svih smjerova obogaćuju svakodnevnicu. Arhitektura i prostor nesumnjivo utječu na osjećaj ugone. Uz estetski užitak i udobnost, danas je sve važniji pozitivni utjecaj na intenzivnost i kvalitetu socijalne interakcije. Ta tendencija dala je značajne impulse u gradnji modernih škola. U fokusu nije tek dobar vanjski izgled i funkcionalnost, već i uvjerljivost u smislu životnog i kreativnog prostora. Ta nova dimenzija odnosi se na novu obrazovnu kulturu, oslobađa se starih ograničenja i sputavanja i u skladu s novim načinom razmišljanja i novim svjetonazorima ostvaruju uvjerljive građevne ekvivalente.

Kako bi djeca bila spremna za budućnost, moraju razviti svojstva kao što su sposobnost slobodnog razmišljanja, radoznalost, volja za učenjem, socijalna inteligencija i kreativnost. Takve kompetencije teško se mogu steći uobičajenom frontalnom nastavom. Učenje je vrlo individualno pa moderna pedagogija u prvi plan stavlja osobne resurse i nadarenost djece, a podupiranje njihova razvoja također je i prostorno pitanje. Tradicionalni, normirani razred dimenzije 7 x 9 metara s normiranim školskim namještajem i obaveznim umivaonikom, teško se može prilagoditi slobodnim oblicima učenja. Takav razred nije pogodan za cjelodnevni boravak pa mnogi učenici popodneva provode u institucijama dnevnog boravka ili u posebnim razredima predviđenim za provođenje slobodnog vremena. Za zajedničku školu u kojoj djeca različite dobi provode čitav dan potreban je bitan raznolikiji koncept. Tu nisu potrebni samo prostori za nastavu, već i zone predviđene za kretanje, jelo, igru, boravak – prostorije raznih veličina i kvaliteta. Matematičke zadaće, pisanje sastavaka, propitivanje riječi pri učenju stranih jezika, projektni rad u grupama, ručni rad, crtanje, kuhanje, gimnastika ili pjevanje – sve te djelatnosti zahtijevaju posebne prostorne situacije. Pokret, opuštanje i igra također su važni. Djeca najradije, najbolje i najviše uče jedna od druge. Dobra im škola i prostorno daje dovoljno prilike za to.

7. SLOBODNO VRIJEME DJECE I MLADIH

Prostor u kojem arhitektura može djelovati je i slobodno vrijeme mladih. Škola je danas jedno od rijetkih mjesta gdje se djeca mogu kontinuirano susretati, razgovarati, razmjenjivati ideje i usavršavati svoje socijalne sposobnosti. Škola kao prostor stvarnih susreta pogodna je i za odgoj o slobodnom vremenu. Uloga škole u odnosu na slobodno vrijeme učenika, posebno u procesu razvoja kulture provođenja slobodnoga vremena, postaje sve značajnija. Škola je i socijalna zajednica, mjesto učenja, ali i susreta učenika, uz uvažavanje svih njihovih razvojnih karakteristika i potreba koje se mogu realizirati tek u dijalogu škole s okolinom. Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti važne su za pravilno iskorištavanje učenikova slobodnoga vremena radi zadovoljavanja učničkih potreba i interesa te sveukupnoga poboljšanja kvalitete života. Izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima učenici mogu aktivirati svoje stvaralačke snage za čije zadovoljavanje i izražavanje nisu imali prilike u ostalim vidovima života.

Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti integrirani su dio odgojno-obrazovne strukture osnovne škole. One osiguravaju učenicima stručno-pedagoški pristup te pružaju mogućnost organiziranja kvalitetnoga provođenja slobodnoga vremena, a ujedno i podučavaju kako bi se trebale stvarati poželjne radne navike te voditi briga o vlastitom zdravlju i radnoj sposobnosti. Smisao i rad izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti nije samo u pružanju mogućnosti darovitima, već u poticajima omogućavanja i stvaranja uvjeta da se što više učenika uključi u različite organizacijske oblike u kojima će pronaći smisao i zadovoljstvo te shvatiti vlastite potrebe. Izvannastavne aktivnosti iznimno su važne za poticanje i razvoj kreativnosti djece i mladih. One čine vrlo značajan dio odgojno-obrazovnoga sustava jer je to dio djelovanja škole kojim je lakše doprijeti do učenika. Prema vlastitim interesima učenici sami biraju koje izvannastavne aktivnosti žele pohađati. Time su izvannastavne aktivnosti prilagođene potrebama i željama djeteta te tako pružaju mogućnost individualnoga razvoja svakoga djeteta. Obvezni je dio školskoga programa strogo definiran, a izvannastavne aktivnosti čine onaj slobodniji i fleksibilniji dio, odnosno prostor slobodnoga odabira učenika. Ocjena za učenika predstavlja stres, a izvannastavne aktivnosti neobavezan su prostor u kojemu ocjena nema. Slobodno je vrijeme prostor slobode u kojemu osoba sama odabire hoće li to vrijeme iskoristiti za napredovanje. Hoće li ta osoba to i učiniti ovisi o tome je li na nju bio usmjeren odgojni utjecaj u kritičnom razdoblju njezina odrastanja. Tu škola ima veliku ulogu jer ima priliku, mogućnost i zadaću odgojno utjecati u svim dijelovima, pa tako i u dijelu odgoja za slobodno vrijeme. Sadržaji izvannastavnih aktivnosti trebaju biti prilagođeni tako da se njihovim ostvarivanjem može doći do toga cilja. Uključujući se u izvannastavne aktivnosti, učenici odlučuju jedan dio svojega slobodnog vremena provesti u školi, što škola treba prepoznati kao mogućnost dodatnoga odgojnog djelovanja.

Brojni su načini organiziranja slobodnog vremena, a škole imaju značajnu ulogu. Suvremena škola treba poticati iskustveno učenje, osobnu aktivnost i doživljaj vlastite vrijednosti i unutarnju motiviranost. Rezultat je sve veća pojavnost nepoželjnih i društveno neprihvatljivih oblika ponašanja djece osnovnoškolske i srednjoškolske dobi, od povlačenja i depresiranja, preko zlostavljanja vršnjaka i nasilja, do uporabe psihoaktivnih tvari i stimulansa. Svuda je nedostatak kreativnosti, posebice u školama. Preopterećenost školskim programima i zahtjevima okoline s jedne strane i sve veća ponuda mogućnosti bijega od realnosti s druge, dovode do neprimjerenih načina zadovoljavanja slobodnog vremena koje bi trebalo biti predviđeno za rad na osobnom rastu i razvoju, aktivnoj relaksaciji i kreiranju vlastitog i pozitivnog životnog stila. Tome pridonosi i zapostavljenost odgojne uloge škole koja se očituje, između ostalog, i u nepostojanju odgoja za slobodno vrijeme i u slobodnom vremenu. O kulturi provođenja slobodnog vremena u školama malo se govori. Sve se svodi na organizaciju i provođenje nekoliko oblika izvannastavnih aktivnosti, na koje škole obvezuje Zakon o osnovnom i srednjem školstvu, a koje su često ograničene organizacijskim, kadrovskim i materijalnim uvjetima pojedinih škola.

Izvori

<http://www.kurikulum.hr/>

<http://www.novebojeznania.hr/>

<http://pedagogija.hr/>

<http://public.mzos.hr/Default.aspx>

<http://www.dzs.hr/>

<http://www.sinj.hr/>

<http://trilj.hr/>

<http://www.opcina-otok.hr/>

Grad Sinj, Značajni dokumenti

<http://www.sinj.hr/Zna%C4%8Dajnidokumenti/tabid/723/Default.aspx>

Strategija

<http://www.sinj.hr/LinkClick.aspx?link=Strategija+razvoja+grada+Sinja+za+razdoblje+2015.-2020.+godina.pdf&tabid=723&mid=8603&language=hr-HR>

Contemporary Demographic Changes in the Town of Sinj

<http://hrcak.srce.hr/9662>

Grad Trilj, Strategija

<http://trilj.hr/?p=4807>

<http://www.trilj.hr/wp-content/uploads/2016/03/STRATEGIJA-GRAD-TRILJ.pdf>

Općina Otok, Planovi i strategije

<http://www.opcina-otok.hr/planovi-i-strategije>

Strategija

http://www.opcina-otok.hr/planovi-i-strategije/download/107_3e0a04b5b533d8794b60f881d446c94e

Demografski trendovi u Hrvatskoj, Sinju, Trilju...

<http://www.ferata.hr/wp-content/uploads/2016/02/DEMOGRAFSKI-TRENDOVI-U-Hrvatskoj-Trilju-Sinju-....pdf>

1953.-2011. Broj stanovnika

http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/graphs/usp_G1_HR.pdf

Demografsko stanje i procesi u neurbanim naseljima Republike Hrvatske

<http://hrcak.srce.hr/19496>

Perspektiva razvoja, Grad Drniš

https://www.pmf.unizg.hr/download/repository/Dalm.zagora_Drnis_perspektiva_razvoja_kon.pdf

Projekcije stanovništva 2004.-2051. RH

http://www.dzs.hr/Hrv/important/Notices/projekcije_stanovnistva_2004-2051.pdf

Splitsko-dalmatinska županija, Što pokazuju prvi rezultati popisa stanovništva 2011.godine

<http://www.nzjz-split.hr/userfiles/POPIS2011.pdf>

Popis 2011, Jer zemlju čine ljudi

http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2012/SI-1468.pdf

Popis odgojno-obrazovnih ustanova

http://mobilnost.hr/cms_files/2015/11/1448892297_popis-skola-final.xlsx

http://www.mzos.hr/datoteke/Ustanove/USTANOVE_OS.xls

<http://www.mzos.hr/dbApp/DownloadExcel.ashx?appName=Vrtici>

Popis gradova i općina

<https://uprava.gov.hr/o-ministarstvu/ustrojstvo/uprava-za-politicki-sustav-drzavnu-upravu-te-lokalnu-i-podrucnu-regionalnu-samoupravu/lokalna-i-podrucna-regionalna-samouprava/popis-zupanija-gradova-i-opcina/846>

https://uprava.gov.hr/UserDocsImages//Lokalna%20samouprava//100613-Kopija%20opcine_gradovi_RH.xls

Nacionalni_okvirni_kurikulum_web_listopad_2011

<http://public.mzos.hr/fgs.axd?id=18247>

Nacionalni kurikulum

<http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2685>

Okvir nacionalnog kurikulumu

<http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=14314&sec=2685>

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

<http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=13571&sec=2685>

Dokumenti nacionalnih kurikulumu

<http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=14315&sec=2685>

Kurikulumi međupredmetnih tema

<http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=14316&sec=2685>

Dokumenti područja kurikulumu

<http://public.mzos.hr/Default.aspx?art=14317&sec=2685>

<https://vlada.gov.hr/strategija-obrazovanja-znanosti-i-tehnologije-nove-boje-znanja/151>

Izvanastavne aktivnosti i njihov utjecaj na učenikovo slobodno vrijeme

<http://www.pedagogija.hr/ekvilibrij/izvanastavne-aktivnosti-i-njihov-utjecaj-na-ucenikovo-slobodno-vrijeme.html>

Prostor u ulozi trećeg pedagoga

http://publik.tuwien.ac.at/files/PubDat_247722.pdf

Slobodno vrijeme mladih

https://bib.irb.hr/datoteka/505378.Slobodno_vrijeme_mladih.pdf

Usporedba zakonskih regulativa nekih europskih zemalja koje se odnose na vanjske prostore

http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=182497

Regionalne i rodne razlike u vrijednosnim stavovima srednjoškolaca u dvjema hrvatskim županijama: tranzicija, modernizacija i promjene vrijednosti

<http://hrcak.srce.hr/file/106261>

Samovrednovanje Petar Bezinović

http://www.azoo.hr/images/izdanja/Samovrednovanje_web.pdf

Samovrednovanje škola i kultura kvalitete u obrazovanju

http://www.azoo.hr/images/AZOO/Ravnatelj/RM/rm/Samovrednovanje_Petar_Bezinovic.pdf

Samovrednovanje u funkciji unapređivanja kvalitete škola

<http://dokumenti.ncvvo.hr/Samovrednovanje/Prezentacije/02-kultura-kvalitete.pdf>

Trajno poboljšavanje rada odgojno-obrazovnih ustanova

http://www.skolskenovine.hr/upload/tjednik/23-2010_110117100327.pdf

8. IDEJNO ARHITEKTONSKO – URBANISTIČKO RJEŠENJE

8.1. Uvod/opći podaci/lokacija

Lokacija planiranog zahvata nalazi se unutar administrativnih granica Grada Trilja, u mjestu Košute. Uslijed prethodnih demografskih i gospodarskih analiza i trenutnog stanja u odgojno-obrazovnom sustavu, mjesto Košute se nalaže kao lokacija nove odgojno-obrazovne ustanove.

Idejno rješenje bi trebalo obuhvatiti ustanovu za različite dobne skupine, od predškolskog do osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja, dakle dječje jaslice, dječji vrtić i osnovnu školu. Uža lokacija je na katastarskim česticama 606/6, 606/11, 617/2, 618, 619, 622 i 623/2 k.o. Košute, na kojima je u dogledno vrijeme planirana gradnja nove odgojno-obrazovne ustanove.

8.2. Projektni zadatak

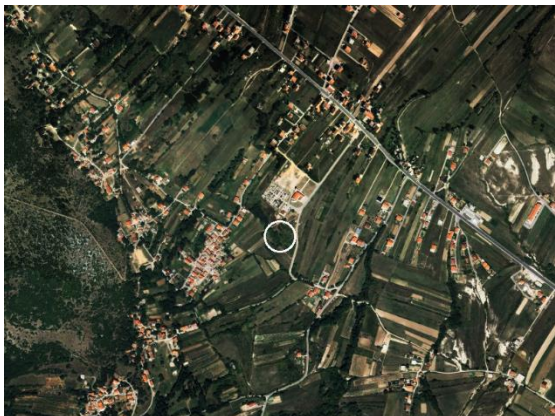
Na navedenoj parceli potrebno je projektirati ustanovu za različite dobne skupine, od predškolskog do osnovnoškolskog odgoja i obrazovanja, dakle dječje jaslice, dječji vrtić i osnovnu školu. Objekt je javne i društvene, odnosno odgojno-obrazovne namjene.

Ukupna površina predmetnog obuhvata iznosi 9800 m².

S obzirom na trenutno stanje postojeće škole i na broj učenika u dogledno vrijeme, te s obzirom da trenutno nema dječjeg vrtića u mjestu, ali i na buduće potrebe škole neophodna je zgrada koja će u sebi integrirati dvije jasličke jedinice, četiri vrtićke i tri odgojno obrazovna ciklusa sukladno Nacionalnom kurikulumu, odnosno devet razreda osnovnoškolskog obrazovanja. Nastava bi se odvijala u jednoj smjeni, a osim navedenog sadržavala bi i ostale prostorne sadržaje prema pedagoškom standardu, poput sportske dvorane, knjižnice, blagovaonice i sl.

8.3. Postojeće stanje

Na prostoru kat. čestica 606/6, 606/11, 617/2, 618, 619, 622 i 623/2 nema trenutno izgrađenih objekata i nije potrebno njihovo rušenje. Trenutno stanje se očituje niskim i visokim raslinjem. Denivelacija na parceli su zanemarive.

8.4. Projektirano rješenje građevine

8.4.1. Koncept

Osnovu učenja čini proces kojim učenik aktivno konstruira i nadograđuje svoja znanja i vještine, ali i oblikuje vrijednosti. U procesu poučavanja učenicima se aktivnim sudjelovanjem u učenju i preuzimanjem odgovornosti za proces učenja omogućava razvoj kompetencija, razvoj strategija učenja i osobni razvoj.

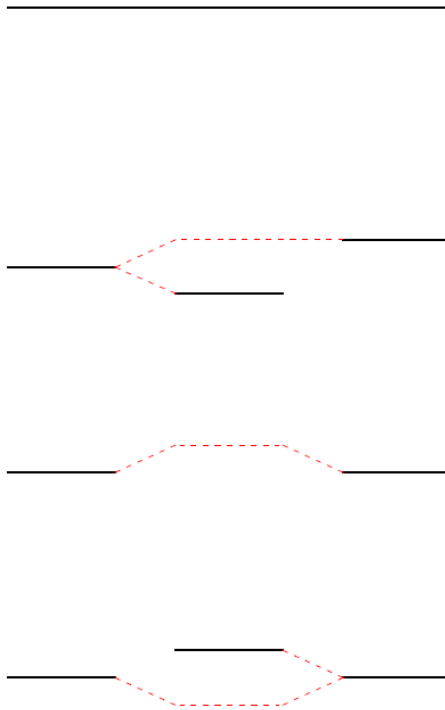

Učenik je u središtu odgojno-obrazovnoga procesa, a učenje se odvija u interakciji s učiteljem, ostalim učenicima, partnerima u odgojno-obrazovnome procesu (roditeljima, stručnjacima, širom zajednicom...), ali i samostalno u radu na odgojno-obrazovnim sadržajima. Uloga je učitelja stvaranje poticajnoga okruženja koje u što većoj mjeri omogućava različite vrste interakcije.

Koncept idejnog rješenja se bazira upravo na postavkama kurikularne reforme koja zahtijeva prostore koji će olakšavati primjenu novih metoda učenja i ostvarivanje kurikularnih ciljeva, odnosno novih ishoda učenja s paradigmatom „ishodima usmjereno obrazovanje“, značajno razlikuje od sadašnjeg „sadržajima i štrebanju usmjereno obrazovanje“.

Nova ustanova treba olakšavati razvoj generičkih kompetencija – prvenstveno kreativnost i inovativnost kod učenika, rješavanje problema, kritičko mišljenje, donošenje odluka, timski rad, suradnju, informacijsku/medijsku pismenost, digitalnu pismenost, nove tehnologije itd. Prostor treba osloboditi dinamičnost i potaknuti zanimljivost obrazovnog procesa, umjesto sadašnjeg dosadnog, napornog i zamornog 45-minutnog sjedenja u klupama.

Karakter idejnog rješenja nove škole se očituje slagalicom novih prostornih okvira, gdje se djeca i njihovi prostori kao platforme ubacuju u usku lamela koja se proteže duž parcele. Time djeca ulaze u potpuno drugi svijet, svijet drugačiji od njihovog dosadašnjeg, niskog, ruralnog okruženja kakav krasi cijelo njihovo mjesto, a u širem kontekstu i cijelu Cetinsku krajinu. Novi volumen izrastao iz zelenila parcela i okruženja postaje prostorni reper cijele krajine, postaje novi centar događanja i mjesto okupljanja djece i mještana. On je u svom prostornom okviru isprepleten različitim zonama i predstavlja drugačije okruženje za djecu, njihovo vertikalno selo, prostor istraživanja i učenja.

8.4.2. Urbanističko rješenje; uređenje parcele

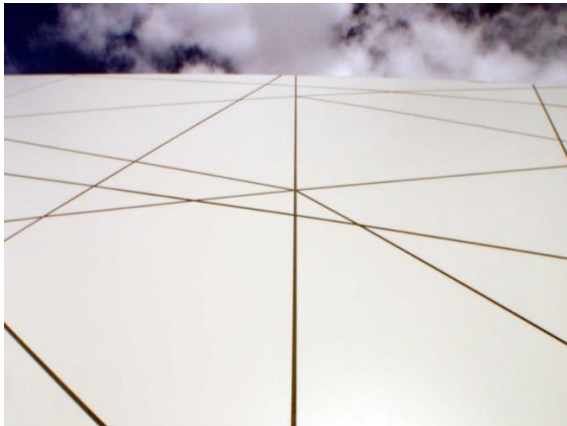
Pristupna dvotračna cesta nalazi se na sjeverozapadnom dijelu parcele, sa pripadajućim parkingom na parceli. Planirana građevina je smještena tako da se omogući nesmetani pješački i kolni pristup na sjeverozapadnom dijelu parcele. Rješenje parcele se očituje u vidu traka koje je naložila sama postavka novog objekta na parcelu. Parcela sadržava između ostalog sportske terene, košarkaški, nogometni i odbojkaški, te trijem na kojemu se nalazi staza za trčanje. Ostatak parcele čine zelene površine sa visokim i niskim zelenilom.

8.4.3. Konstrukcija građevine

Nosivu konstrukciju čini skeletni konstruktivni sustav od čelika s armirano betonskim temeljima samcima i armirano-betonskim međukatnim odnosno krovnim konstrukcijama. AB ploča je spregnuta na trapezni lim visine 7 cm, ukupne visina 15 cm.

8.4.4. Materijali i završne obrade

Kao završna vidljiva obrada pročelja na mjestima koja nisu ostakljena su Trespa Meteon paneli bijele boje. Završna obrada poda je ovisno o prostorima protuklizni epoksidni pod ili PVC podna obloga koja je pretežito u prostorima za djecu. Vanjski prostori i hodne površine su pretežito tartan u boji, a ostatak čini zelenilo.

Sve prostorije za djecu su prirodno osvijetljene i ventilirane, a zaštitu od sunca čine na nekim mjestima konzolno izbačeni dijelovi volumena, te blago zatamnjeno staklo i zavjese.

8.4.5. Iskaz površina

Podrum

Dvodijelna dvorana	630 m ²
Servisne prostorije dvorane	80 m ²
Gospodarski prostori	300 m ²
Servisne prostorije	70 m ²

Prizemlje

Ulaz, PVN	160 m ²
Prostor dječjeg vrtića	300 m ²
Servisne prostorije dječjeg vrtića	100 m ²
Vanjska terasa	450 m ²
Ulaz za gledatelje i servisi dvorane	80 m ²

Kat; + 4,20

Most	50 m ²
Svlačionice i klupski prostor dvorane	300 m ²
Servisne prostorije dvorane	75 m ²
Prostor dječjih jaslaca	160 m ²
Servisne prostorije dječjih jaslaca	70 m ²
Vanjska terasa	100 m ²

Kat; + 7,80

Blagovaonica	235 m ²
Servisne prostorije blagovaonice	70 m ²
Vanjska terasa	110 m ²
Kreativne radionice; izvannastavne aktivnost	120 m ²
Prostori razredne nastave	200 m ²
Vanjska terasa	380 m ²
Servisne prostorije; kabineti	130 m ²

Kat; + 10,80; + 12,60

Administracija	160 m ²
Multimedija; informatika	320 m ²
Prostori razredne nastave	200 m ²
Vanjska terasa	100 m ²
Servisne prostorije; kabineti	70 m ²
Vanjska lođa	65 m ²

Kat; + 14,10; + 15,60

Jezično područje	85 m ²
Produženi boravak; igraonica	140 m ²
Dvorana za korektivnu gimnastiku	140 m ²
Servisne prostorije; kabineti	110 m ²

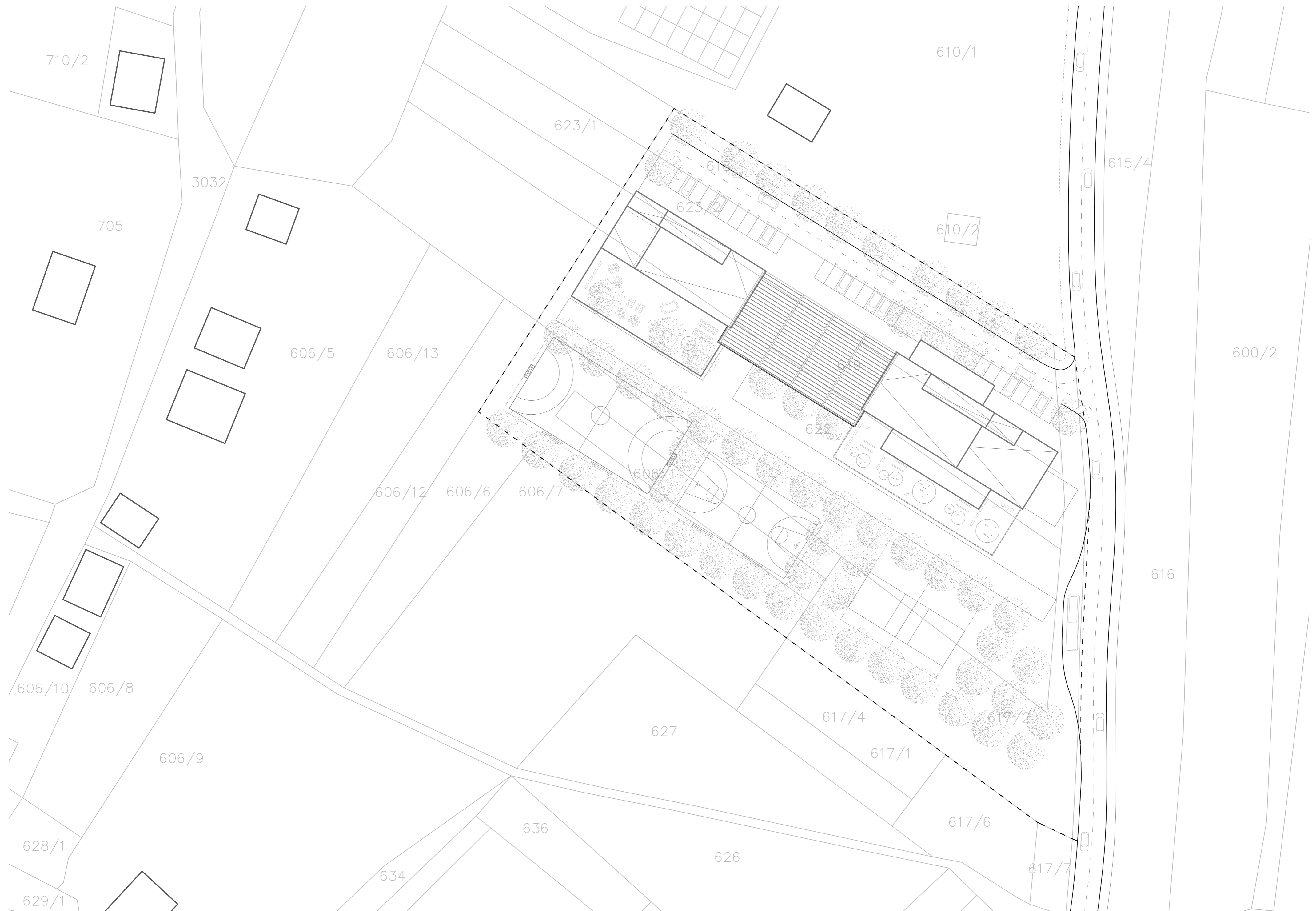
Kat; + 17,10; + 19,50

Knjižnica; čitaonica	430 m ²
Umjetničko područje	150 m ²
Radno-tehničko područje	90 m ²
Prirodoslovno područje	110 m ²
Vanjski vrt	70 m ²
Servisne prostorije; kabineti	220 m ²

Kat; + 21,80

Društveno područje	75 m ²
Matematičko područje	75 m ²
Vanjska krovna terasa	580 m ²
Servisne prostorije; kabineti	40 m ²
Ukupna netto površina građevine	cca 5545 m ²
Ukupna brutto površina građevine	cca 6000 m ²

710/2

610/1

623/1

3032

615/4

705

610/2

606/5

606/13

600/2

606/12

606/6

606/7

606/11

622

616

606/10

606/8

627

617/4

617/2

606/9

617/1

636

617/6

628/1

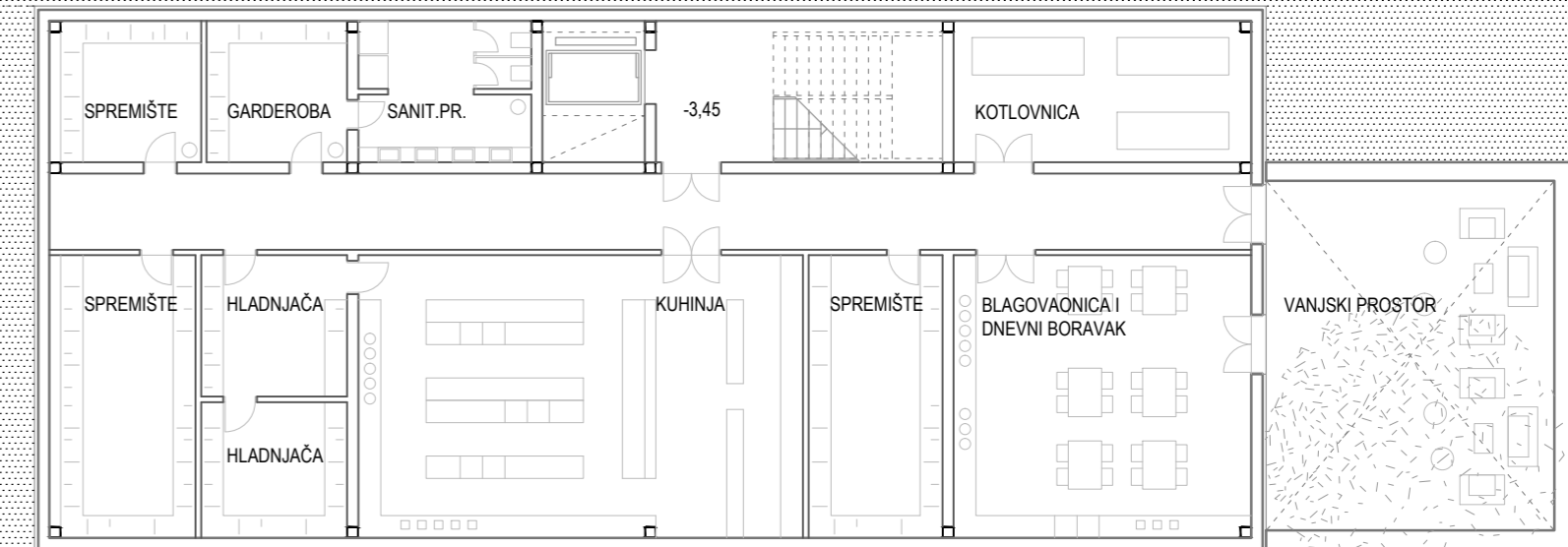
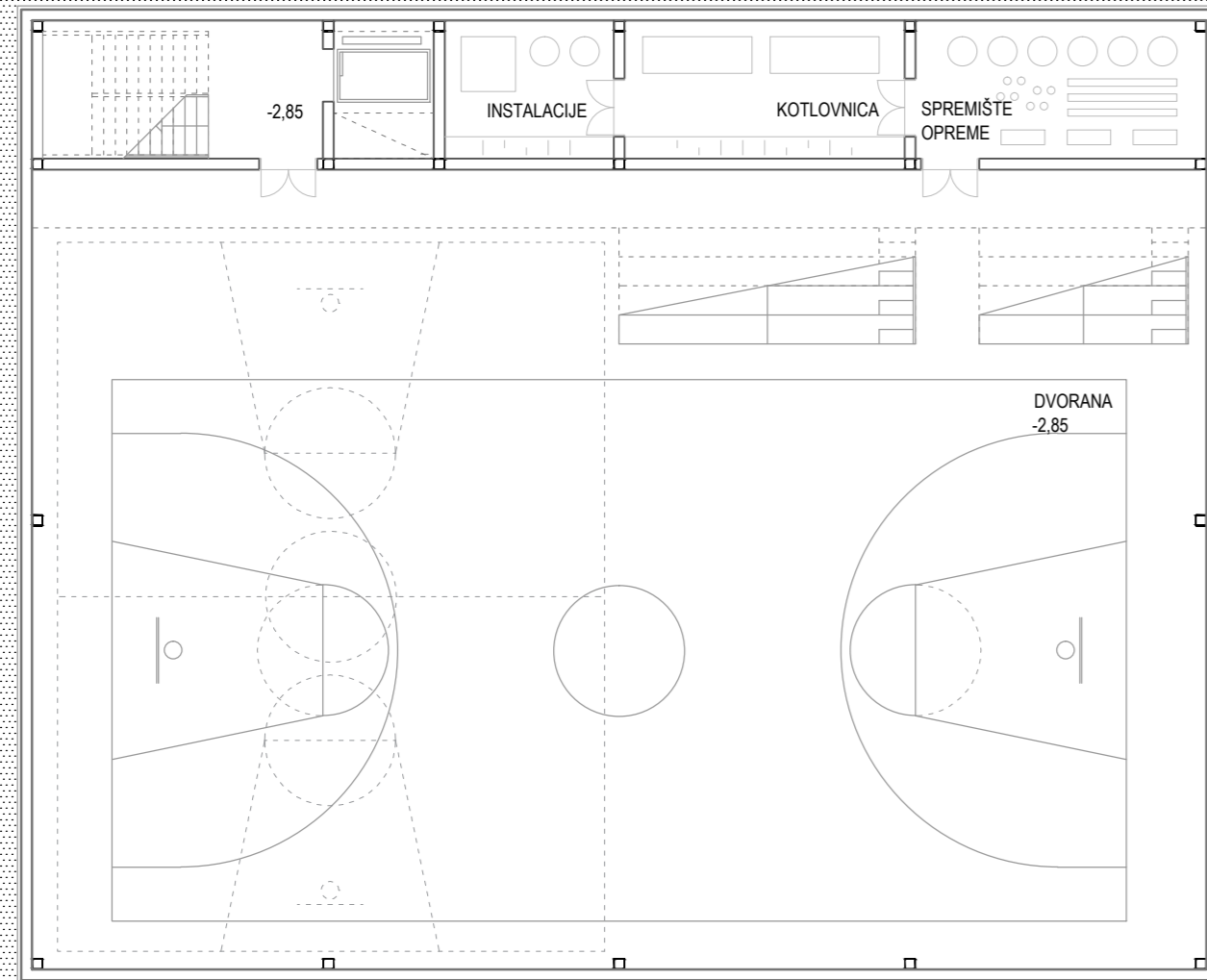
626

617/7

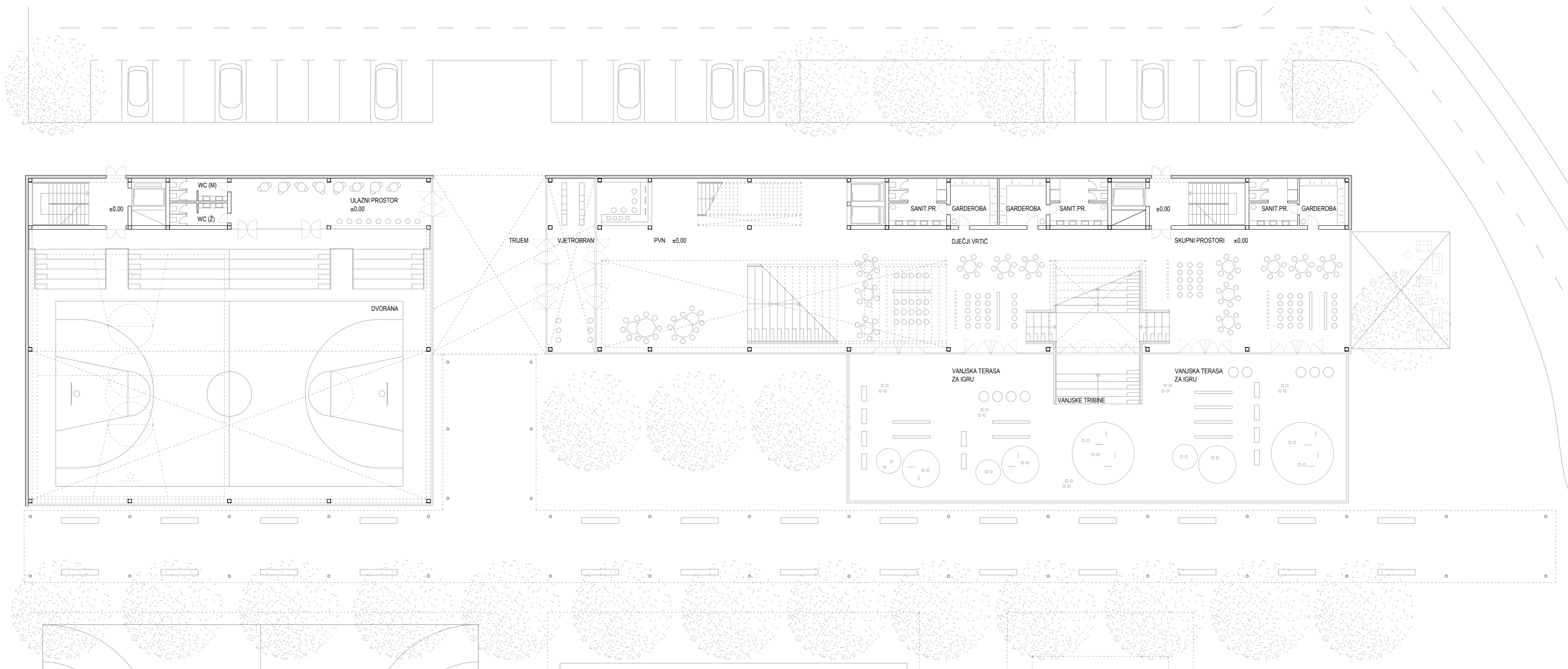
629/1

634

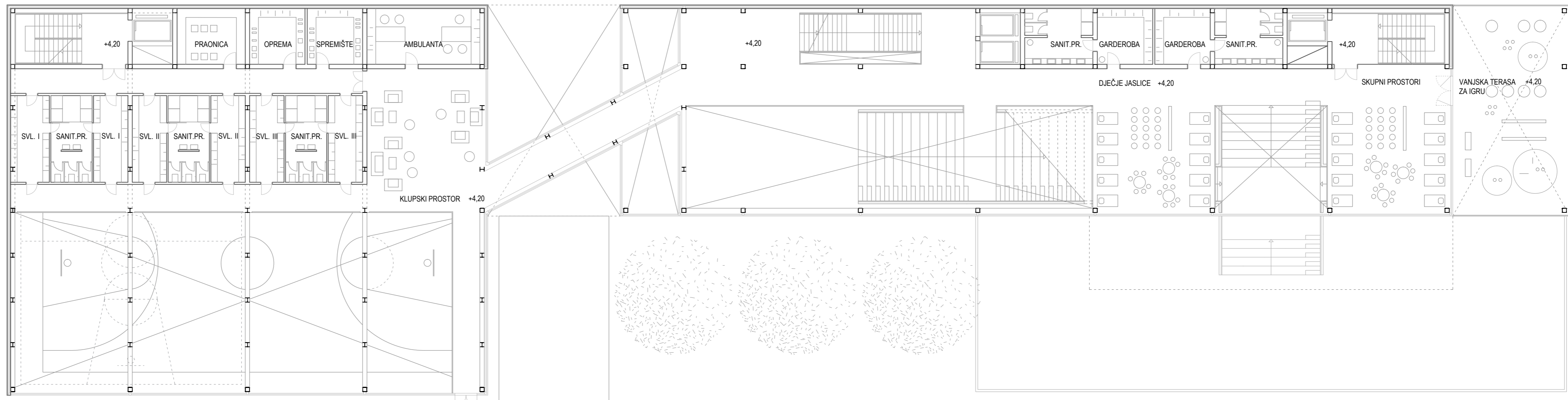

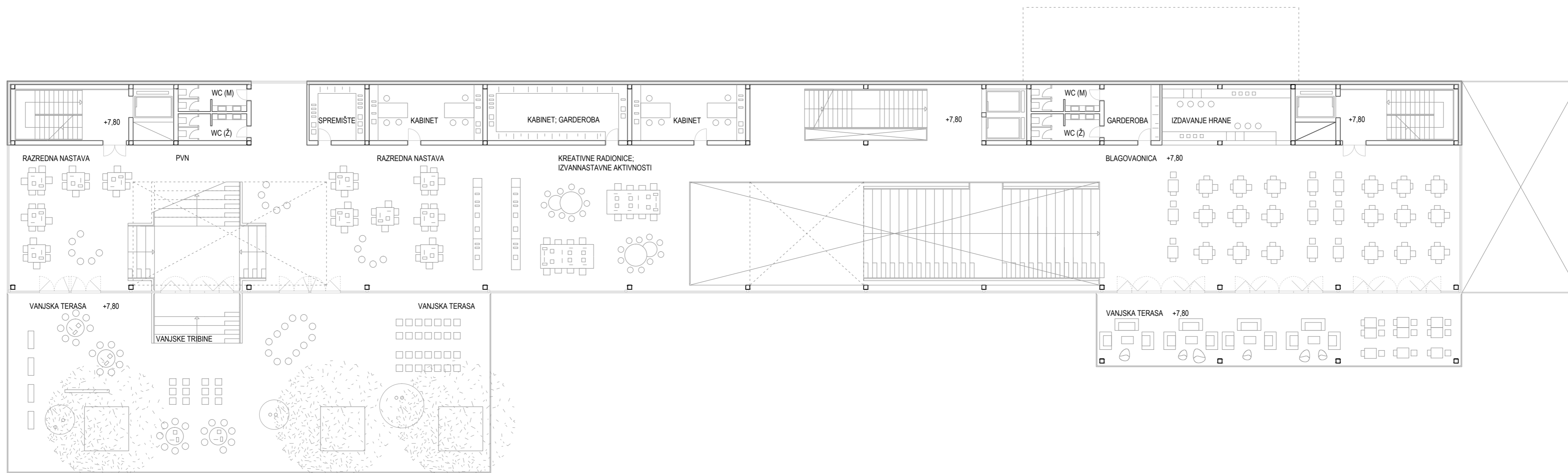

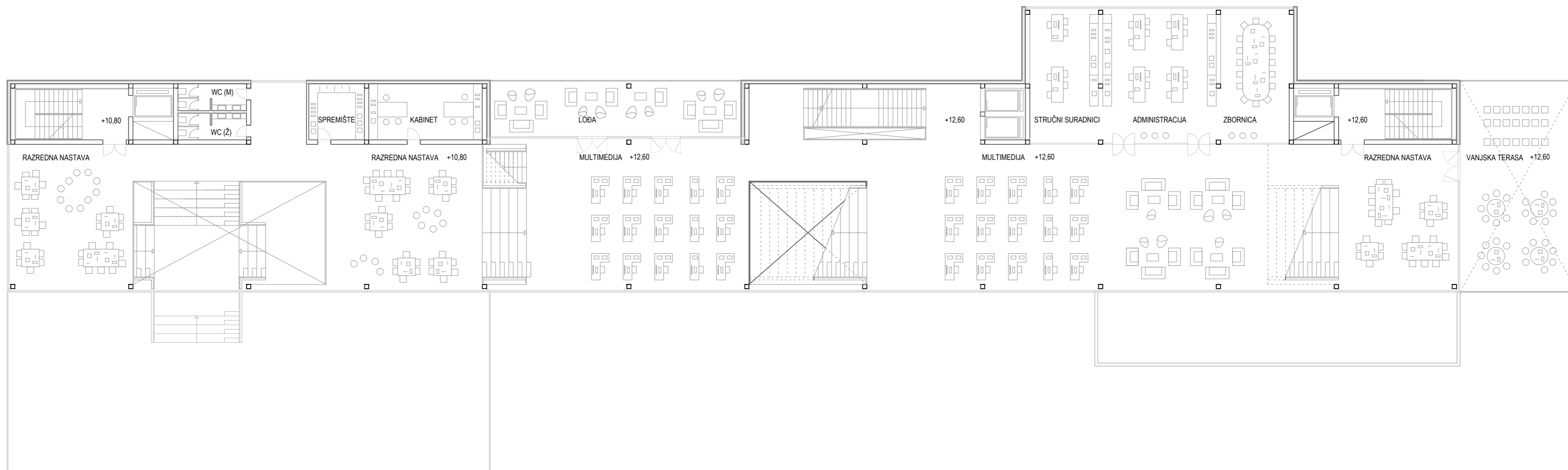

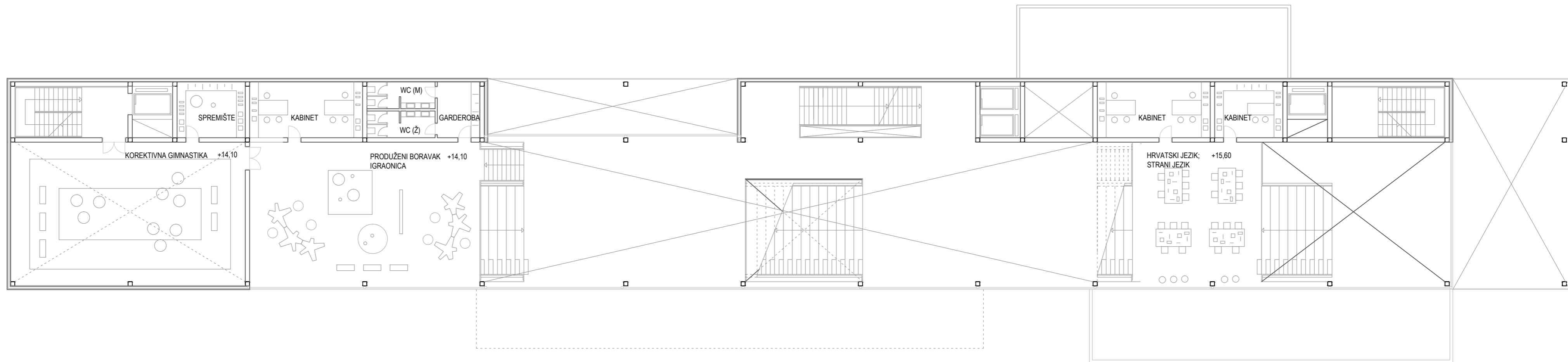

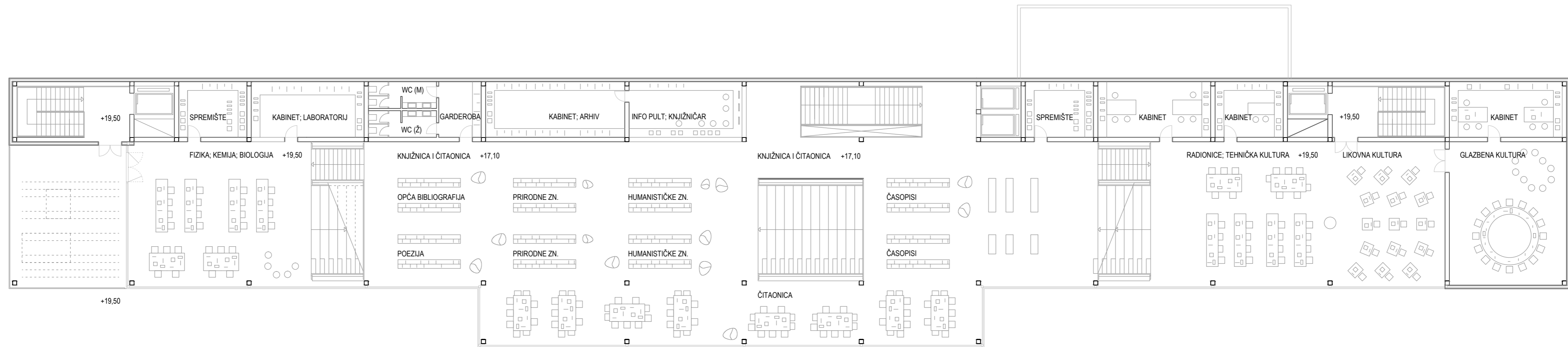

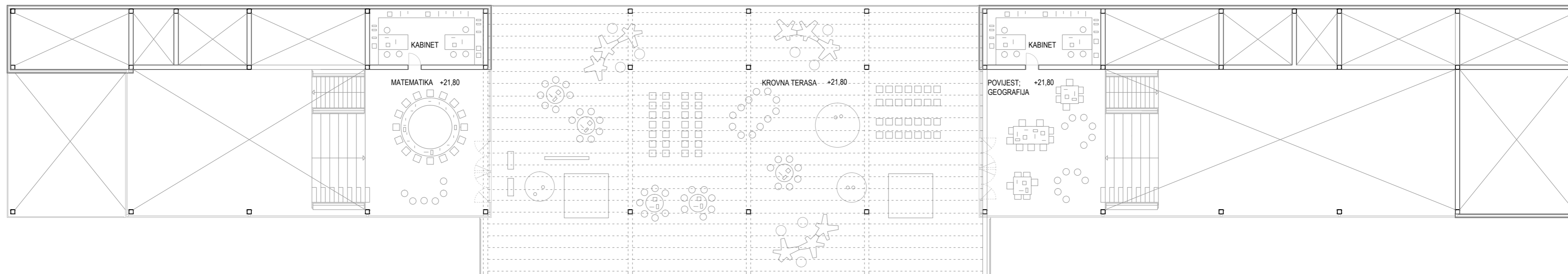

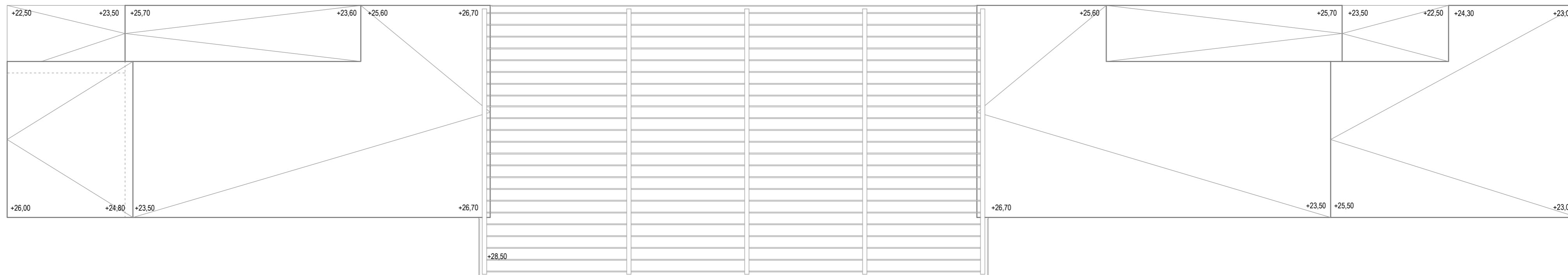

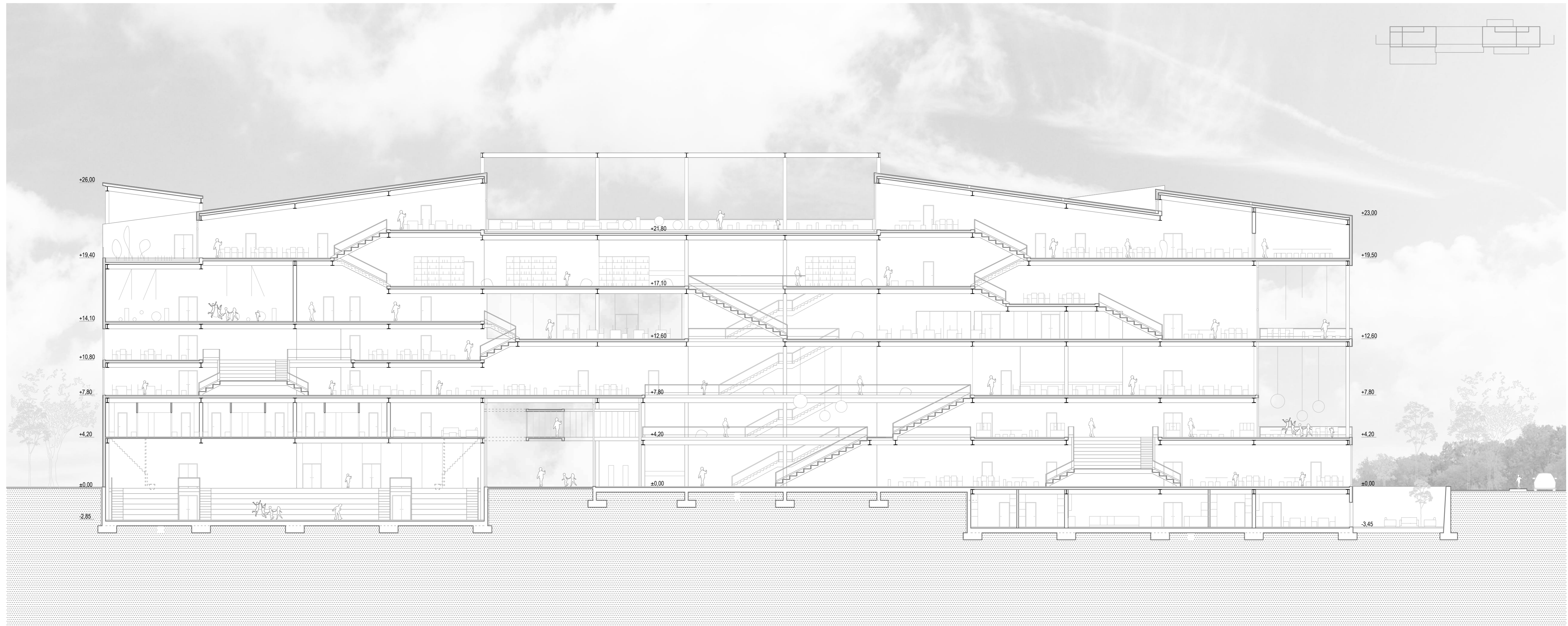

FGAG

DIPLOMSKI RAD: ODRASTANJE SUTRA

STUDENT: ANTE KOPRČINA

AK.GOD. 2015./16.

PRESJEK A-A

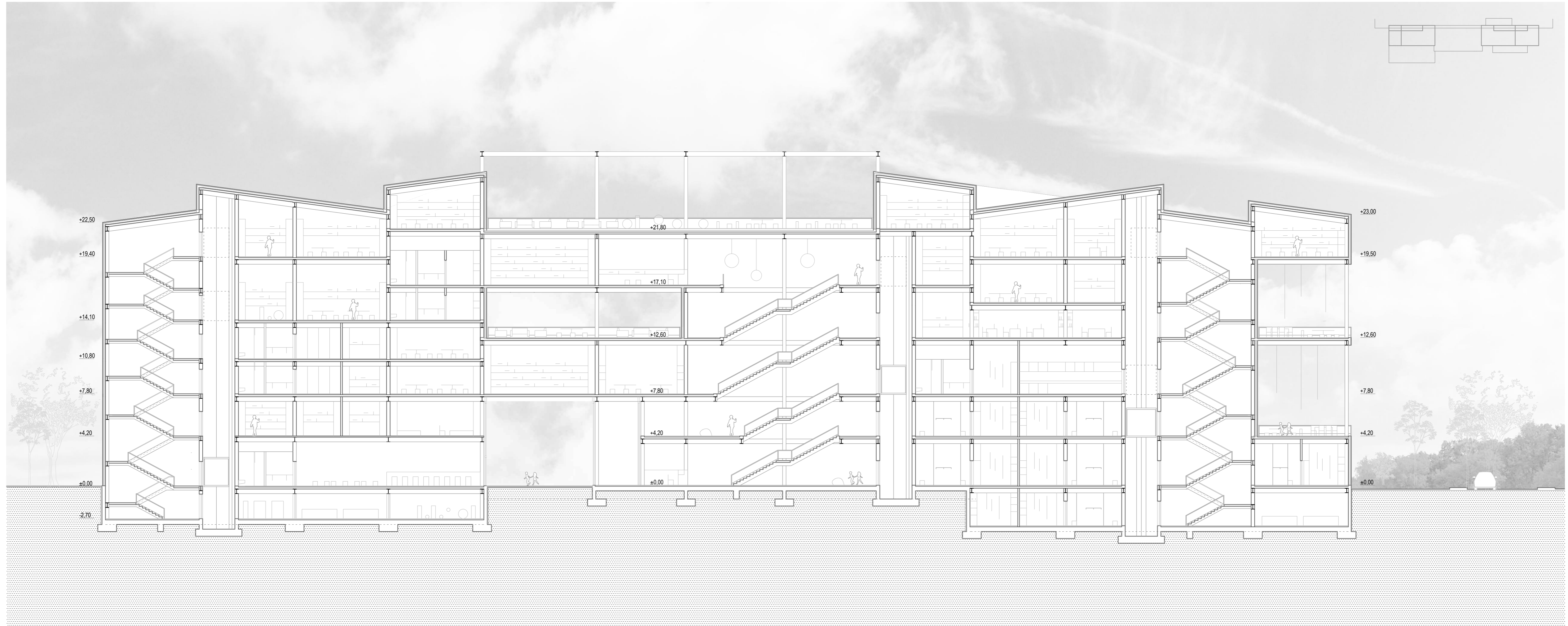
M 1:200

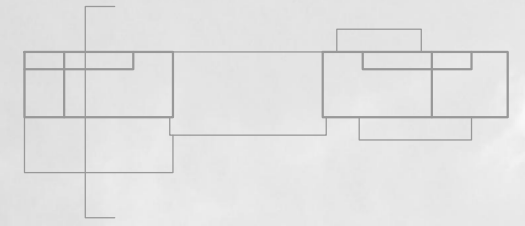
0

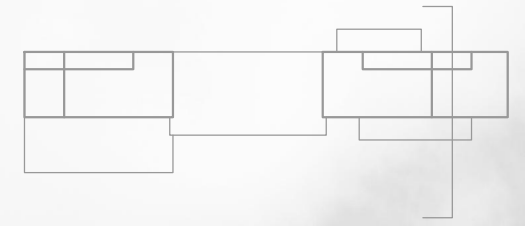
1

5

10

FGAG

DIPLOMSKI RAD: ODRASTANJE SUTRA

STUDENT: ANTE KOPRČINA

AK.GOD. 2015./16.

PRESJEK D-D

M 1:200

0

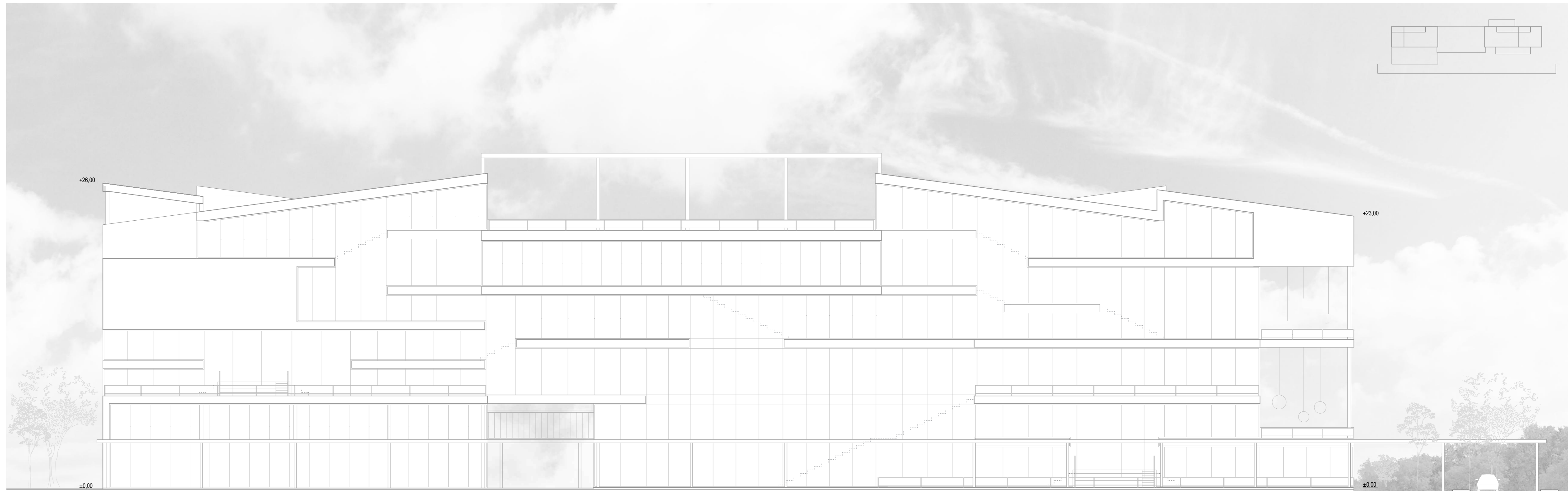
1

5

10

A.K.

2015

2016